

י ארי תפוק לאגחא
 קרבא על פעלי דכבדך
 ומסרגון יי אלהך
 בידך ותשבוי שביהון:
 יא ותחזי בשביה אתתא
 שפירת חזו ותתריעי
 בה ותסבה לך לאנתו:
 יב ותעלנה לגו ביתך
 ותגלח ית רישה ותרכי
 ית מופרנהא: יג ותעדי
 ית כסות שביה מנה
 ותיתב בביתך ותכפי
 ית אבוהא וית אמה

י כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ
 וּנְתָנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וְשָׁבִיתָ
 שְׁבוּיָו: יא וּרְאִיתָ בַשְּׁבִיָּה אִשְׁת־יִפְת־
 תַּאֲר וְחִשַּׁקְתָּ בָּהּ וּלְקַחְתָּ לָךְ
 לְאִשָּׁה: יב וְהִבַּאתָה אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ
 וּגְלַחְתָּ אֶת־רֹאשָׁהּ וְעִשְׂתָּה אֶת־
 צַפְרָנֶיהָ: יג וְהִסִּירָה אֶת־שְׂמַלְתָּ
 שְׁבִיָּה מֵעַלֶיהָ וַיֵּשְׁבָה בְּבֵיתְךָ

רש"י

(י) כי תצא למלחמה. צמלחמת הרשות הכתוב מדבר צמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושבת שבו שהרי כבר נאמר (כ טו) לא תחיה כל נשמה (ספרי): ושבת שבו. לרבות כנעניים שצמחוק ואף על פי שהם משענה אומות (ספרי): (יא) ולקחת לך אשה. לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע שאם אין הקדוש ברוך הוא מתירה ישאנה באיסור אבל אם נשאה סופו להיות שונאה שנאמר אחריו (פסוק טו) כי תהינה לאיש וגו' וסופו להוליד ממנה בן קורר ומורה לכך נסמכו פרשיות הללו (קידושין כא:): אשת. אפילו אשת איש (גמ' קידושין כא:): (יג) ועשתה את צפרניה. תגדלם כדי שתנוול: (יג) והסירה את שמלת שביה. לפי שהם נאים שהגויס צנותיהם מתקשטות צמלחמה נשדל להזנות אחרים עמהם: וישבה בביתך. צינת

עמדת רש"י

כא (י) כי תצא למלחמה. צמלחמת הרשות הכתוב מדבר צמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושבת שבו שהרי כבר נאמר (כ טו) לא תחיה כל נשמה (ספרי): ושבת שבו. לרבות כנעניים שצמחוק ושפתי חכמים] ואף על פי שהם משענה אומות (ספרי): (יא) ולקחת לך אשה. אינה מצוה אלא [שפתי חכמים] לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע שאם אין הקדוש ברוך הוא מתירה ישאנה באיסור אבל אם נשאה סופו להיות שונאה שנאמר אחריו (פסוק טו) כי תהינה לאיש וגו' וסופו להוליד ממנה בן קורר ומורה לכך נסמכו פרשיות הללו (קידושין כא:): אשת. אפילו אשת איש (גמ' קידושין כא:): אף שאין קידושין לעובד אלילים מכל מקום אשת איש אסורה דהא אף בן נח מזהר על אשת איש דכתיב (בראשית ב כד) ודבק באשתו ואמרין ולא באשת חבירו [שפתי חכמים]: (יב) ועשתה את צפרניה. תגדלם כדי שתנוול שהוא תיקן לצפרנים אף על פי שהוא נוול לבעלה [מזרחי]: (יג) והסירה את שמלת שביה. לפי שהם נאים שהגויס צנותיהם מתקשטות צמלחמה נשדל להזנות אחרים עמהם: וישבה בביתך. צינת שמשתמש בו שעיקר דירתו בו ולא שתשב בבית שני שלו שאין דירתו בו [שפתי חכמים] נכנס ונתקל בה

ירח יומין ובתר בן
 תעול לותה ותבעלנה
 ותהי לך לאנתו: י ויהי
 אם לא תתריעי בה
 ותפטרנה לנפשה
 וזכנא לא תזכנה
 בכספא לא תתגר בה
 חלף די עניתה: טו ארי
 תהוין לגבר תרמין
 גשין חדא רחממא
 וחדא שניאתא וילידן
 לה בגין רחממא
 ושניאתא ויהי ברא
 בוכרא לשניאתא:
 טז ויהי ביומא דיוחסן
 לבגוהי ית די יהי לה
 לית לה רשו לבכרא
 ית בר רחממא על אפי
 בר שניאתא בוכרא:
 יז ארי ית בוכרא בר

ובכתה את-אביה ואת-אמה ירח
 ימים ואחר כן תבוא אליה ובעלתה
 והיתה לך לאשה: י והיה אם-לא
 חפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר
 לא-תמכרנה בכסף לא-תתעמר
 בה תחת אשר עניתה: טו פי-
 תהיין לאיש שתי נשים האחת
 אהובה והאחת שנואה וילדו-לו
 בנים האהובה והשנואה והיה הבן
 הבכור לשניאה: טז והיה ביום הנחילו
 את-בניו את אשר-יהיה לו לא
 יוכל לבכר את-בן-האהובה על-פני
 בן-השנואה הבכור: יז פי את-הבכר

רש"י

שמשמש טו נכנס ונתקל זה יוצא ונתקל זה רואה צנעימה רואה צנוולה כדי שמתגנה עליו: ובכתה
 את אביה. כל כך למה כדי שמהל צת ישראל שמהל חו עלצה צת ישראל מתקשטת חו מתנוולת
 (ספרי): (יד) והיה אם לא חפצת בה. הכמוז מנשרך שסופך לשנאותה: לא תתעמר בה. לא
 שמשמש זה. בלשון פרסי קורין לעבדות ושימוש עימראה מיסודו של רבי משה הדרשן למדתי כן:

עפרת רש"י

יוצא ונתקל זה רואה צנעימה רואה צנוולה כדי שמתגנה עליו: ובכתה את אביה. כל כך
 למה הא גיורת היא ואין לה להתאבל בשביל אביה עובד אלילים אלא [שפתי חכמים] כדי
 שמהל צת ישראל שמהל חו עלצה צת ישראל מתקשטת חו מתנוולת (ספרי): (יד) והיה אם
 לא חפצת בה. והיה למה לי היה לו לומר רק "ואם לא חפצת בה" אלא לישנא דודאי
 הוא [לבוש האורה] הכמוז מנשרך שסופך לשנאותה: לא תתעמר בה. לא שמשמש זה. בלשון
 פרסי קורין לעבדות ושימוש עימראה מיסודו של רבי משה הדרשן למדתי כן:

שְׁנֵי־אֲתָא יִפְרֹשׁ לְמַתָּן
 לָהּ תַרְתִּין חֵלְקִין בְּכָל
 דִּי יִשְׁתַּכַּח לָהּ אַרְי
 הוּא רִישׁ תְּקֵפָה לָהּ
 חוּיָא בְּכֻרְתָּא: י"ח אַרְי
 יְהִי לְגַבְרָא בַר סְטִי
 וּמְרִי לִיתְהוּי מְקַבֵּל
 לְמִימְרָא אַבּוּהִי וּלְמִימְרָא
 אִמְהָ וּמְלַפְּנָן יְתָהּ וְלֹא
 יִקְבֵּל מִגְדוּן: י"ט וַיַּחֲדוּן
 בַּהּ אַבּוּהִי וְאִמְהָ וַיִּפְקוּן
 יְתָהּ לְקָדָם סְבִי קֶרְתָּהּ
 וְלִתְרַע בֵּית דִּין אֲתַרְתָּהּ:
 כ וַיִּמְרוּן לְסְבִי קֶרְתָּהּ

בְּיַהֲשִׁנוּ־אָהּ יִכּוֹר לָתֶת לּוֹ פִּי שְׁנַיִם
 בְּכָל אֲשֶׁר־יִמְצָא לּוֹ כִּי־הוּא רֵאשִׁית
 אָנוּ לּוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֻרָה: ס י"ח כִּי־
 יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אִינְנוּ
 שָׁמַע בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ
 אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם: י"ט וַתִּפְשׁוּ בּוֹ
 אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי
 עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מִקְדָּמוֹ: כ וַאֲמָרוּ אֶל־
 זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֵה אִינְנוּ

רש"י

(יז) פי שנים. (ספרי) כנגד שני אחים: בכל אשר ימצא לו. מכלן שאין הבכור נוטל פי שנים
 נראה לנא כצמחוק: (יח) סורר. סר מן הדרך: ומורה. מסרנ דברי אביו לשון ממרים (דברים ט ז):
 ויסרו אותו. (סנהדרין עא). מתרין זו צפני שלשה ומלקין אותו בן סורר ומורה אינו חייב עד שיגנוב
 ויאכל תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין שנאמר זולל וסובא ונאמר (משלי כג כ) אל תהי בסובאי יין בזוללי
 בשר למו (סנהדרין עב) וכן סורר ומורה נהרג על שם סופו הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה
 ממון אביו ומנקש למדו ואינו מוצא ועומד צפרסת דרכים ומלטטם את הצריות אמרה תורה

עמרת רש"י

(יז) פי שנים. (ספרי) כנגד שני אחים כלומר פי שנים כאחד מהם [מזרחי]: בכל אשר
 ימצא לו. בשעת מיתה דוקא ומחזק בו ולומדים מכלן שאין הבכור אינו נחשב [שפתי חכמים] כצמחוק
 כגון שנפלה ירושה ממוריש האב לאחר מיתת האב שאז הבכור אינו נחשב [שפתי חכמים] כצמחוק
 כאילו החזיק בירושה זו כבר לפני מות האב [באור]: (יח) סורר. סר מן הדרך: ומורה. מסרנ
 דברי אביו לשון ממרים (דברים ט ז): ויסרו אותו. (סנהדרין עא). מתרין זו צפני שלשה
 ומלקין אותו זה לשון המשנה ובגמרא מפרש דמתרין בפני שנים ומלקין בשלוש. בן סורר ומורה
 אינו חייב עד שיגנוב ויאכל תרטימר חצי מנה בשר ושתה חצי לוג יין שנאמר זולל וסובא ונאמר
 (משלי כג כ) אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו (סנהדרין עב) וכן סורר ומורה נהרג על שם
 סופו ולא בשביל שגונב ואוכל תרטימר בשר ושותה חצי לוג יין [שפתי חכמים] כי הגיעה תורה לסוף
 דעתו, סוף שמכלה ממון אביו ומנקש למדו מה שהורגל בבשר וביין (רש"י סנהדרין עב) ואינו מוצא

בְּנֵי דָין סָמִי וּמְרֵי
 לִיתְהֵי מִקְבֵּל לְמִמְרָנָא
 זְלָל בְּסָר וּסְבִי חֲמָר:
 כּא וּרְגָמְנָה כָּל גְּבֵרֵי
 קָרְתָה בְּאֲבָנָא וַיְמוֹת
 וַתְּפִלֵי עֶבֶד דְּבִישׁ
 מִבִּינְךָ וְכָל יִשְׂרָאֵל
 יִשְׁמְעוּן וַיִּדְחֲלוּן: כּב וְאֲרִי
 יְהִי בְּגֵבֶר חֹבֶת דָּין
 דְּקִטּוֹל וַיִּתְקַטַּל וַתְּצַלּוּב
 יְתָה עַל צְלִיבָא: כּג לֹא
 תְּבִית גְּבַלְתָּה עַל
 צְלִיבָא אֲרִי מִקְבֵּר
 תְּקַבְּרֵנָה בְּיוֹמָא הַהוּא
 אֲרִי עַל דְּחַב קָדָם יי
 אֲצַטְלַב וְלֹא תִסָּאֵב ית
 אֲרַעֲךָ דִּי יי אֲלֶהֶךָ יְהִיב
 לְךָ אַחְסָנָא: א לֹא תַחֲזִי

דברים כא כי תצא רכג
 שִׁמְעֵ בְּקִלְנוּ זֹלָל וּסְבֵא: כּא וּרְגָמְהוּ
 כָּל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֲבָנִים וּמָת וּבַעֲרַת
 הָרַע מִקְרַבְךָ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ
 וַיִּרְאוּ: ס שְׁנֵי כֹב וְכִי־יְהִיָּה בְּאִישׁ חֲטָא
 מִשְׁפָּט־מוֹת וְהוֹמַת וְתִלִּית אֹתוֹ
 עַל־עֵץ: כּג לֹא־תִלִּין גְּבַלְתּוֹ עַל־הָעֵץ
 בְּיִקְבּוֹר תְּקַבְּרֵנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־
 קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תִּלְוִי וְלֹא תִטְמֵא
 אֶת־אֲדָמְתְּךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
 לְךָ נַחֲלָה: ס כּב א לֹא־תִרְאֶה אֶת־
 שׁוֹר אַחֶיךָ אֹו אֶת־שׁוֹי גְּדָחִים

רש"י

ימות זכאי ואל ימות חייב (ספרי): (כא) וכל ישראל ישמעו ויראו. מכאן שנריך הכרזה צבית דין, פלוני נסקל על שהיה בן סורר ומורה (סנהדרין פט.): (כב) וכי יהיה באיש חטא משפט מות. סמיכות הפרשיות מגיד שאם חסיד אביו ואמו עליו סוף שינא לתרבות רעה ויעבור עבירות ויחייב מיתה צבית דין (תנחומא): ותלית אתו על עץ. (סנהדרין מה): רבותינו אמרו כל הנסקלין נתלין שנאמר כי קללת אלהים תלו והמנרך את השם נסקילה (ספרי): (כג) כי קללת אלהים תלוי. זלוולו של מלך הוא שאדם עשוי צדמות דיוקנו ושראל הם בניו משל לשני אחים תאומים שהיו דומין זה לזה אחד נעשה מלך ואחד נחפס לנסיכה ונחלה. כל הרואה אותו אומר המלך תלוי, זה המלך והורידוהו (סנהדרין מו:). כל קללה שבמקרא לשון הקל וחולל כמו (מלכים א ג ח) והוא קללני קללה נמרצת:

עמרת רש"י

ועומד צפרשת דרכים ומלכטס והורגן [שפתי חכמים] את הצריות אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב (ספרי): (כא) וכל ישראל ישמעו ויראו. מכאן שנריך הכרזה צבית דין, פלוני נסקל על שהיה בן סורר ומורה (סנהדרין פט.): (כב) וכי יהיה באיש חטא משפט מות. סמיכות הפרשיות מגיד שאם חסיד אביו ואמו עליו סוף שינא לתרבות רעה ויעבור עבירות ויחייב מיתה צבית דין (תנחומא): ותלית אתו על עץ. (סנהדרין מה): רבותינו אמרו כל הנסקלין דוקא, ולא כל מי שחייב מיתה [גור אריה] נתלין שנאמר כי קללת אלהים תלו והמנרך את השם נסקילה (ספרי): (כג) כי קללת אלהים תלוי. זלוולו של מלך הוא

וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הַשֵּׁב תְּשִׁיבֵם
 לְאָחִיךָ: ב וְאִם-לֹא קָרֹב אָחִיךָ אֵלֶיךָ
 וְלֹא יִדְעֶתָ וְאִם-פָּתוּ אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ
 וְהָיָה עִמָּךְ עַד דְּרַשׁ אָחִיךָ אֹתוֹ
 וְהִשְׁבַּתוּ לּוֹ: ג וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמוּרוֹ וְכֵן
 תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל-
 אֲבֹדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר-תֵּאבֹד מִמֶּנּוּ

ית תורא דאחוד או ית
 אמרה דטען ותחפבש
 מנהון אתבא תתיבנון
 לאחוד: ב ואם לא קרב
 אחוד לתוך ביתך
 לה ותכנשנה לגו
 ביתך ויהי עמך עד
 דיתבע אחוד יתה
 ותתיבנה לה: ג וכן
 תעבד לחמרה וכן
 תעבד לכסותה וכן

רש"י

כב (א) והתעלמת. כונש עין כאלו אינו רואהו: דא תראה, והתעלמת. לא תראה אותו שתתעלם ממנו זה פשוטו (ב"מ ל). ורבותינו אמרו פעמים שאתה מתעלם וכו': (ב) עד דרש אחיך. (ב"מ כו): וכי תעלה על דעתך שימנהו לו קודם שידרשהו אללא דרשהו שלא יהא רמאי (ספרי): והשבתו לו. שמהא צו השנה שלא יאכל צדיקך כדי דמיו ותחנעם ממנו מכאן אמרו כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל ושאינו עושה ואוכל ימכר (ב"מ כח):

עמרת רש"י

שאלם עשו צדמות דיוקנו ישראל הם בניו משל לשני אחים תאומים שהיו דומין זה לזה אחד נעשה מלך ואחד נתפס ללכטיא ונתלה. כל הרואה אותו אומר המלך תלוי, לזה המלך והורידוהו (סנהדרין מו:). כל קללה שנמקרה לשון הקל וזולזל כמו (מלכים א ב ח) והוא קללני קללה נמרצת מלשון קלות ובוזין (מצודות שם):

כב (א) והתעלמת. כונש עין כאלו אינו רואהו לא שמעלים מלהגיד שמצאם דאם כן הוי למכתב ותעלים אותם [גור אריה]: דא תראה, והתעלמת. לא שמצוה להתעלם אלא כך פירושו [גור אריה] לא תראה אותו שתתעלם ממנו זהו פשוטו (ב"מ ל). ורבותינו אמרו פעמים שאתה מתעלם וכו' כגון כהן והשור בבית הקברות או שהוא זקן ואינו לפי כבודו [שפתי חכמים]: (ב) עד דרש אחיך. (ב"מ כו): וכי תעלה על דעתך שימנהו לו קודם שידרשהו את האבוד ממנו [מורחין] אללא כך פירושו דרשהו תחקור את אחיך שהוא בעל אבידה מה סימנים היו לדבר שנאבד ממנו [שפתי חכמים] שלא יהא רמאי (ספרי): והשבתו לו. היה לו לומר והיה עמך עד דרוש אחיך ותו לא ומדכתיב עוד והשבתו לו בא ללמד [שפתי חכמים] שמהא צו השנה שלא יאכל צדיקך כדי דמיו ותחנעם ממנו מבעל האבידה [באור] מכאן אמרו כל דבר שעושה ואוכל כגון שור וחמור שיכולין להאכילו את שור מעשיו (רש"י ב"מ כח): יעשה ויאכל ושאינו עושה ואוכל ימכר (ב"מ כח): כדי שיוכל לקיים והשבותו לו [שפתי חכמים]:

תרגום

תעבד לְכָל אֱבֹדֹת
אֲחֻדָּי דִּי תִיבְד מִנְה
וְתִשְׁכַּחנָה לִית לְךָ רִשׁוּ
לְאַתְכַּסְּאָה: ד לא תחזי
ית חמרא דאחוד או
תורה רמן בארמא
וְתִחַבְבֵּשׁ מִנְהוֹן אֲקֻמָּא
תְּקִים עִמּוֹה: ה לא יהי
תקון וין דגבר על
אתתא ולא יתמן גבר
בְּתַקִּינֵי אֲתַתָּא אֲרִי
מְרַחֵק גְּדָם יי אלהיך
כָּל עֲבָד אֱלִיִּן: ו ארי
יערע קנא דצפרא
גְּדָמְךָ בְּאַרְחָא בְּכָל
אֵילָן או על ארעא

דברים כב כי תצא רבה
וּמִצִּאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם: ס
ד לֹא תִרְאֶה אֶת־חֲמוֹר אֲחִיךָ או
שורו נפלים בדרך והתעלמת מהם
הקם תקים עמו: ס ה לא יהיה
כלי־גבר על־אשה ולא ילבש גבר
שמלת אשה פי תועבת יהוה
אלהיך כל־עשה אלה: פ ו כי יקרא
קוֹצֵפּוֹר | לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכָל־עֵץ |
או על־הָאָרֶץ אֲפֹרֹתִים או בִּיצִים
וְהָאֵם רִבְצָת עַל־הָאֲפֹרֹתִים או עַל־

רש"י

(ג) לא תוכל להתעלם. לכבוש עיני כאלו אינך רואה אותו: (ד) הקם תקים. (נ"מ לב.) זו טעינה להטעין משאוי שנפל מעליו: עמו. עם צעליו אבל אם הלך וישב לו ואמר לו הואיל ועליך המנוה אם רצית לטעון טעון פטור: (ה) לא יהיה כלי גבר על אשה. (ספרי) שתהא דומה לאיש כדי שתלך בין האנשים (נזיר נט.) שאין זו אלא לשם ניאוף: ולא ילבש גבר שמלת אשה. לילך ולישב בין הנשים דבר אחר שלא ישיר שער הערוה ושער של בית השמי (נזיר נט.): כי תועבת. לא אסרה תורה אלא לבוש המציא לידי תועבה (ספרי): (ו) כי יקרא. פרט למוזמן (ספרי):

עמרת רש"י

(ג) לא תוכל להתעלם. לכבוש עיני כאלו אינך רואה אותו ואין פירושו כאן כמו למעלה (פסוק א) שיש פעמים שמותר לך להתעלם [שפתי חכמים]: (ד) הקם תקים. (נ"מ לב.) זו טעינה להטעין משאוי שנפל מעליו ובפדשת משפטים (כג ה) דכתיב עזוב תעזוב מדובר בפריקה [שפתי חכמים]: עמו. עם צעליו אבל אם הלך וישב לו ואמר לו הואיל ועליך המנוה אם רצית לטעון טעון פטור: (ה) לא יהיה כלי גבר על אשה. (ספרי) שתהא דומה לאיש כדי שתלך בין האנשים (נזיר נט.) שאין זו אלא לשם ניאוף: ולא ילבש גבר שמלת אשה. רצה לומר שלא יתקשט בתכשיטי נשים [מזרחי] לילך ולישב בין הנשים דבר אחר שלא ישיר שער הערוה ושער של בית השמי (נזיר נט.) כי דרך הנשים בכך [שפתי חכמים]: כי תועבת. לא אסרה תורה אלא לבוש המציא לידי תועבה (ספרי) שתהא דומה לאיש כדי שתלך בין האנשים וכן הוא לישוב בין הנשים והתורה אינה אוסרה בכל ענין כיון שהקרא נתן טעם לאיסור [שפתי חכמים]: (ו) כי יקרא. פרט למוזמן (ספרי):

הביצים לא תקח האם על הבנים:
 ו שלח תשלח את האם ואת הבנים
 תקח לך למען ייטב לך והארכת
 ימים: ם שלישי ח כי תבנה בית חדש
 ועשית מעקה לגגך ולא תשים
 דמים בביתך כי יפול הנפל ממנו:
 ט לא תזרע פרמך בלאים פן תקדש

אפרוחין או ביעין ואמא
 רבעא על אפרוחין או
 על ביעין לא תסב אמא
 על בניא: ו שלחא
 תשלח ית אמא וית
 בניא תסב לך בדיל
 דייטב לך ותוריד יומין:
 ח ארי תבני ביתא
 חדתא ותעבד תקא
 לאגרך ולא תשוי חובת
 די דקטול בביתך ארי
 יפל דנפל מנה: ט לא

רש"י

לא תקח האם. (מולין קמ:) צעודה על צניה: (ו) למען ייטב לך וגו'. (שם קמב.) אם מלוא קלה שאין
 זה חסרון כיס אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים קל וחומר למתן שכרן של מלוא חמורות:
 (ח) כי תבנה בית חדש. אם קיימת מלוא שלום הקן סופך לננות בית חדש ותקיים מלוא מעקה
 שמלוא גוררת מלוא ותגיע לכרס ושדה ולצגדים נאים לכך נסמכו פרשיות הללו (תנחומא): מעקה. גדר
 סביב לגג ואונקלוס תרגם חייקא כעין חיק שמשמר מה שצמחו: כי יפול הנפל. ראוי זה ליפול ואף על
 פי כן לא תחגלגל מיתחו על ידך שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב (ספרי): (ט) בלאים.
 (ברכות כב) חטה ושעורה ותרלן במפולת יד: פן תקדש. כתרגומו תסתאב כל דבר הנמנע על האדם צין

עמרת רש"י

לא תקח האם. (מולין קמ:) צעודה על צניה לאפוקי מעופפת כשאינ כנפיה נוגעות בקן
 שהוא פטור מלשלח [מזרחין]: (ז) למען ייטב לך וגו'. למה כתב שכר במצוה זו יותר מבכל
 המצות אלא ללמוד מכאן קל וחומר [גור אריה] (שם קמב.) אם מלוא קלה הקלה מכולן [שפתי
 חכמים] שאין זה חסרון כיס אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים קל וחומר למתן שכרן
 של מלוא חמורות: (ח) כי תבנה בית חדש. אם קיימת מלוא שלום הקן סופך לננות
 בית חדש ותקיים מלוא מעקה שמלוא גוררת מלוא ותגיע לכרס ושדה ולצגדים נאים לכך
 נסמכו פרשיות הללו (תנחומא) שכולן לצורך חיותו וקיומו ביישוב העולם הם [גור אריה]:
 מעקה. גדר סביב לגג ואונקלוס תרגם חייקא כעין חיק שמשמר מה שצמחו: כי יפול
 הנפל. הנפל למה לי אלא לומר ראוי זה ליפול אם כן למה בעל הבית עובר בלאו אם לא
 עשה מעקה ומתוך ואף על פי כן לא תחגלגל מיתחו על ידך שמגלגלין זכות על ידי זכאי
 וחובה על ידי חייב (ספרי) וכל העם ירננו אחריו שאין אתה חף מפשע מכיון שזה נפל מגג
 ביתך [שפתי חכמים]: (ט) בלאים. מדכתיב לא תזרע כרמך בלאים משמע שזרע זרע של
 (ברכות כב) חטה ושעורה או שני מיני זרעים אחרים [שפתי חכמים] ותרלן גרעין של גפן
 במפולת יד: פן תקדש. כתרגומו תסתאב תסמא, תפסול [באור] כל דבר הנמנע על האדם צין

דברים כב כי תצא רכז
המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת
הכרם: ם י לא תחרש בשור-
ובחמר יחדו: יא לא תלפש שעמנו
צמר ופשתים יחדו: ם יב גדלים
תעשה לך על-ארבע פנפות כסותך
אשר תכסה-בה: ם יג כייקח איש
אשה ובא אליה ושנאה: יד ושם לה
עלילת דברים והוצא עליה שם רע
ואמר את-האשה הזאת לקחתי

תרגום
תזרע פרמך ערובין
דילמא תסתאב דמעת
זרעא די תזרע ועללת
פרמא: י לא תרדי
בתורא ובחמרא כחדא:
יא לא תלפש שעמנו
עמר וכתן מחפר
כחדא: יב פרספדין
תעבד לך על ארבע
פנפי כסותך די תכסי
בה: יג ארי יסב גבר
אתחא ועול לותה
ויסגיה: יד וישוי לה
תסקופי מלין ויפק

רש"י

לשנא כגון הקדש צין לגנאי כגון דבר אסור נופל צו לשון קדוש כמו (ישעיה סה ה) אל מגש צי כי קדשתין:
המלאה. זה מלוי ומוספת שהזרע מוסיף: (י) לא תחרש בשור ובחמור. (צ"ק נד:) הוא הדין לכל שני
מינים והוא הדין להנהיגם יחד קשורים וזגים בהולכת שום משא: (יא) שעמנו. (ספרי) לשון ערוב. ורבותינו
פירשו שוע טווי ונוז: (יב) גדלים תעשה לך. (ינמות 7. ספרי) אף מן הכלאים לכן סמכן הכתוב:
(יג) ובא אליה ושנאה. סופו: (יד) ושם לה עלילת דברים. עזרה גוררת עזרה עבר על לא תשנא
(ויקרא יע יז) סופו לנא לדי לשון הרע (כתובות מו. ספרי): את האשה הזאת. (ספרי) מכאן שאין

עטרת רש"י

לשנא כגון הקדש צין לגנאי כגון דבר אסור נופל צו לשון קדוש כמו (ישעיה סה ה) אל מגש
צי כי קדשתין כי קדשתי וטהרתי יותר ממך (רש"י שם): המלאה. זה מלוי ומוספת שהזרע
מוסיף: (י) לא תחרש בשור ובחמור. (צ"ק נד:) הוא הדין לכל שני מינים דילפינן שור
שור משבת דכתיב שם ושורך וחמורך וכל בהמתך מה להלן כל בהמות אף כאן כל בהמות
ולכן גם לא תחרוש לאו דוקא אלא ושפתי חכמים והוא הדין להנהיגם יחד קשורים וזגים
בהולכת שום משא: (יא) שעמנו. (ספרי) לשון ערוב. ורבותינו פירשו שוע לשון חלק. שיהו
חלוקין יחד במסרק (רש"י נדה סא): טווי יחד ונוז ארוג (שם): (יב) גדלים תעשה לך. (ינמות
7. ספרי) אף מן הכלאים לכן סמכן הכתוב: (יג) ובא אליה ושנאה. סופו דאם לא כן
ושנאה למה לי היה לו לכתוב ובא אליה ושם לה עלילת דברים וכו' [גור אריה]: (יד) ושם
לה עלילת דברים. עזרה גוררת עזרה עבר על לא תשנא מדכתיב ושנאה [שפתי חכמים]
(ויקרא יע יז) סופו לנא לדי לשון הרע (כתובות מו. ספרי): את האשה הזאת. כתיב
הזאת [מורחין] (ספרי) מכאן שאין אומר דבר אלא בפני צעל דין:

וְאֶקְרַב אֵלַיָּה וְלֹא־מִצְאָתִי לָהּ
 בְּתוֹלָיִם: טו וְלָקַח אָבִי כְּתִיב הַנֶּעַר קָרִי
 הַנֶּעֱרָה וְאָמְרָה וְהוֹצִיאוּ אֶת־בְּתוּלָיִי כְּתִיב
 הַנֶּעַר קָרִי הַנֶּעֱרָה אֶל־זִקְנֵי הָעִיר
 הַשְּׂעֵרָה: טז וְאָמַר אָבִי כְּתִיב הַנֶּעַר קָרִי
 הַנֶּעֱרָה אֶל־הַזְּקֵנִים אֶת־בְּתִי נָתַתִּי
 לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׁנֶאֱמָה: יז וְהִנֵּה
 הוּא שָׁם עֲלִילַת דְּבָרִים לְאֹמֵר לֹא־
 מִצְאָתִי לְבִתִּי בְּתוֹלָיִם וְאֵלֶּה בְּתוּלָיִי
 בְּתִי וּפְרָשׁוּ הַשְּׂמֵלָה לְפָנַי זִקְנֵי
 הָעִיר: יח וְלָקַחוּ זִקְנֵי הָעִיר־הַהוּא
 אֶת־הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ: יט וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ
 מֵאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנֶּעֱרָה כִּי
 הוֹצִיָא שָׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל

עלה שום ביש וימר
 ית אתתא דרא נסבית
 ועלית לותה ולא
 אשפחית לה בתולין:
 טו ויסב אבוהא
 (נ"א אבוהי) דעולמתא
 ואמה ויפקון ית בתולי
 עולמתא לקדם סבי
 קרתא לתרע בית דין
 אתרא: טז וימר אבוהא
 דעולמתא לסביא ית
 ברתו יהבית לנברא
 הדין לאנתו וסננה:
 יז והא הוא שוי תסקופי
 מלין למימר לא
 אשפחית לברתך
 בתולין ואלין בתולי
 ברתו ויפרסון שושיפא
 קדם סבי קרתא:
 יח וידברון סבי קרתא
 ההיא ית נברא וילקון
 יתה: יט ויגבון מנה
 מאה סלעין דכסף

רש"י

אומר דבר אלא צפני בעל דין: (טו) אבי הנערה ואמה. (ס) מי שגדלו גדולים רעים יתבזו עליה: (טז) ואמר אבי הנערה. (ס) מלמד שאין רשות לאשה לדבר צפני האיש: (יז) ופרשו השמלה. (ס) הרי זה משל מחוורין הדברים כשמלה: (יח) ויסרו אתו. מלקות (כחצות מו):

עפרת רש"י

(טו) אבי הנערה ואמה. מיותר, ונאמר לדרשה [שפתי חכמים] (ס) מי שגדלו גדולים רעים יתבזו עליה: (טז) ואמר אבי הנערה. מדלא כתיב ואמרה הנערה שהרי היא נתבעת בפני בית דין [מזרחי] (ס) מלמד שאין רשות לאשה לדבר צפני האיש: (יז) ופרשו השמלה. (ס) הרי זה משל דאם לא כן אפשר שנאבדה או כובסה השמלה ועוד מי יודע שזו השמלה שלה אלא פירושו שיהיו [שפתי חכמים] מחוורין ברורים הדברים כשמלה: (יח) ויסרו אתו. מלקות (כחצות מו). ולמדנו זה מגזירה שוה דבן סורר ומורה [גור אריה]:

תרגום

ויתגון לאכזבא
 דעולמתא ארי אפק
 שום ביש על בתולתא
 דישראל ולה תהי
 לאנתו לית לה רשו
 למפטרנה כל יומיה:
 כ ואם קשטא הוה
 פתגמא הרין לא
 אשחקו בתולין
 לעולמתא: כא ופקון ית
 עולמתא לתרע בית
 אכזבא וירגמנה אנשי
 קרתה באבניא ותמות
 ארי עבדת קלנא
 בישראל לזנאה בית
 אכזבא ותפלי עבר
 דכיש מבינד: כב ארי
 ישחכח גבר דשכב עם

דברים כב כי תצא רכב
 ולוֹת־תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְאִיּוֹכֵל לְשִׁלְחָה
 כָּל־יָמָיו: ם כ וְאִם־אָמַת הָיְהִי הַדָּבָר
 הַזֶּה לְאִנְמִצָּאוֹ בְּתוּלִים כְּתִיב לְנַעַר
 קָרִי לְנַעֲרָה: כא וְהוֹצִיאוּ אֶת־כְּתִיב הַנַּעַר
 קָרִי הַנַּעֲרָה אֶל־פֶּתַח בַּיִת־אָבִיהָ
 וּסְקִלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בְּאֲבָנִים וּמָתָהּ
 כִּי־עָשְׂתָה נְבִלָה בְּיִשְׂרָאֵל לְזָנוֹת
 בַּיִת אָבִיהָ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבָּךְ: ם
 כב כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ שֹׁכֵב ׀ עִם־אִשָּׁה
 בְּעַלְת־בַּעַל וּמָתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ
 אֶתְמָתָא אֶתְמָתָא גְבַר וְיִתְקַטְלוּן אִף תְּרוּיְהוּן גְּבָרָא דְשָׁכַב עִם

רש"י

(ז) ואם אמת היה הדבר. (כתובות מד:) נעדים והטרלה שנתה לאחר אירוסין: (כא) אל פתח בית אביה. ראו גדולים שגדלתם: אנשי עיר. (ספרי) נמעמד כל אנשי עיר: לזנות בית אביה. כמו ציט אביה (כתובות מה:): (כב) ומתו גם שניהם. (שם) להוליא מעשה חדודים שאין האשה נהנית מהם: גם. לרצות הנאים מאחריהם (שם) דנר אחר גם שניהם, לרצות את הולד שאם היטה מעונרת אין

עפרת רש"י

(כ) ואם אמת היה הדבר. (כתובות מד:) נעדים והטרלה שנתה לאחר אירוסין דאם לא כן אולי אינה חייבת סקילה כי מוכת עץ היתה או זנתה בלי התראה (גור אריה): (כא) אל פתח בית אביה. ראו גדולים שגדלתם כלומר מבית זה יצאה הנבלה שבו זינתה (וש"י כתובות מה:): אנשי עיר. הא כתיב יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו וגו' אם כן למה נאמר וסקלוה אנשי עיר אלא פירושו כאילו כתיב וסקלוה באנשי עיר שפירושו (ספרי) נמעמד כל אנשי עיר וחסר בי"ת כמו לזנות בית אביה שפירושו בבית אביה [מזרחין]: לזנות בית אביה. כמו ציט אביה (כתובות מה:): (כב) ומתו גם שניהם. (שם) להוליא מעשה חדודים שבא עליה בשאר איבריה שאין האשה נהנית מהם דגם שניהם משמע דשניהם שוין בהנאה. אבל שלא כדרכה שניהם כן חייבים דאתרכאי ממשכבי אשה [שפתי חכמים]: גם. לרצות הנאים מאחריהם כלומר מאחוריהם דהיינו שלא כדרכה (שם) דנר אחר "ומתו" משמע ששניהם

השָׁכַב עִם־הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבִעֲרַת
הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: ם כג כִּי יִהְיֶה כְּתִיב
נֶעַר קָרִי נִעְרָה בְּתוּלָה מֵאֶרְשָׁה לְאִישׁ
וּמִצָּאָה אִישׁ בְּעִיר וְשָׁכַב עִמָּה:
כד וְהוֹצֵאתֶם אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶל־שַׁעַר
הָעִיר הַהוּא וּסְקַלְתֶּם אֹתָם בְּאֲבָנִים
וּמָתוּ אֶת־כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קָרִי הַנִּעְרָה עַל־
דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־צִעְקָה בְּעִיר וְאֶת־
הָאִישׁ עַל־דָּבָר אֲשֶׁר־עָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ
רַעֲהוּ וּבִעֲרַת הָרַע מִקִּרְבָּךְ: ם
כה וְאִם־בִּשְׂדֵה יִמְצָא הָאִישׁ אֶת־כְּתִיב
הַנֶּעַר קָרִי הַנִּעְרָה הַמֵּאֲרָשָׁה וְהַחֲזִיק
בָּהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב עִמָּה וּמָת הָאִישׁ
אֲשֶׁר־שָׁכַב עִמָּה לְבָדוֹ: כו כְּתִיב וּלְנֶעַר
קָרִי וּלְנִעְרָה לֹא־תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין כְּתִיב
לְנֶעַר קָרִי לְנִעְרָה חֲטָא מוֹת כִּי כַּאֲשֶׁר

אֶתָּא וְאֶתָּא וְתַפְלִי
עָבַד דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל:
כג אָרִי תְּהִי עוֹלָמְתָא
כְּתַלְתָּא דְּמֵאֲרָסָא לְגַבְר
וְיִשְׁכַּחנָה גְּבַר בְּקִרְתָּא
וְיִשְׁכּוּב עִמָּה: כד וְתַפְקוּן
יָת תַּרְוִיהוּן לְתַרְע
קִרְתָּא הֵיא וְתַרְגְּמוּן
יְתַהוּן בְּאֲבָנִיא וְיִמּוּתוּן
יָת עוֹלָמְתָא עַל עֶסֶק
דִּי לֹא צֻוְּחַת בְּקִרְתָּא
וְיָת גְּבָרָא עַל עֶסֶק
דְּעֵנִי יָת אֶתְת חֲבֵרָה
וְתַפְלִי עָבַד דְּבִישׁ
מִבִּינְךָ: כה וְאִם בְּחֻקְלָא
יִשְׁכַּח גְּבַר יָת עוֹלָמְתָא
דְּמֵאֲרָסָא וְיִתְקַרְףּ בָּהּ
גְּבָרָא וְיִשְׁכּוּב עִמָּה
וְיִתְקַטֵּל גְּבָרָא דְּשָׁכַב
עִמָּה בְּלַחֲדוּדָהּ:
כו וְלְעוֹלָמְתָא לֹא תַעֲבַד
מִדְּעַם לִית לְעוֹלָמְתָא
חֻבְתָּ דִּין דְּקַטוּל אָרִי
כְּמָא דִּיקוּם גְּבָרָא עַל
חֲבֵרָה וְיִקְטַלְנָה נַפְשׁ

רש"י

ממתינין לה עד שחלד (ערכין ז.) : (כג) ומצאה איש בעיר. (ערכין ז.) לפיכך שכב עמה פרצה קוראה לגנב (ספרי) הא חילו ישנה צניטה לא אירע לה: (כו) כי כאשר יקום וגו'. לפי פשוטו זהו משמעו כי

עמדת רש"י

במיתה ולמה נאמר עוד [שפתי חכמים] גם שניהם, לרבות את הולד שאם היתה מעוברת אין ממתינין לה עד שחלד (ערכין ז.) : (כג) ומצאה איש בעיר. (ערכין ז.) לפיכך שכב עמה פרצה קוראה לגנב (ספרי) הא חילו ישנה צניטה לא אירע לה דאם לא כן ומצאה איש בעיר למה נאמר [מזרחי]: (כו) כי כאשר יקום וגו'. לפי פשוטו זהו משמעו כי אנוסה היא

יָקוּם אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נָפֵשׁ כֶּן
הַדָּבָר הַזֶּה: כּו כִּי בַשָּׂדֶה מִצָּאָה
צִעֲקָה כְּתִיב הַנֶּעַר קָרִי הַנֶּעֱרָה
הַמְאֲרָשָׁה וְאִין מוֹשִׁיעַ לָהּ: ס כח כִּי
יִמְצָא אִישׁ כְּתִיב נֶעַר קָרִי נֶעֱרָה בְּתוּלָה
אֲשֶׁר לֹא־אֲרָשָׁה וּתְפֹשֶׂה וְשָׁכַב
עִמָּהּ וְנִמְצָאוּ: כט וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב
עִמָּהּ לְאָבִי כְּתִיב הַנֶּעַר קָרִי הַנֶּעֱרָה
חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת
אֲשֶׁר עָנָה לֹא־יֻכַל שְׁלַחָה כָּל־
יָמָיו: ס כג א לֹא־יִקַּח אִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ וְלֹא יִגְלֶה

כֶּן פִּתְנָמָא הַדִּין: כו אָרִי
בְּחֻקָּא אֲשֶׁכַּח צֹחַת
עוֹלָמְתָא דְּמֵאֲרָסָא וְלִית
דְּפָרִיק לָהּ: כח אָרִי
יִשְׁכַּח גְּבַר עוֹלָמְתָא
בְּחֻלְתָּא דִּי לֹא מֵאֲרָסָא
וְיַחֲדַנָּה וְיִשְׁכּוּב עִמָּהּ
וְיִשְׁתַּפְּחוּן: כט וְיִתֵּן גְּבָרָא
דִּישְׁכָּב עִמָּהּ לְאָבוּהָ
דְּעוֹלָמְתָא חֲמִשִּׁין
סֻלְעִין דְּכֶסֶף וְלֵהּ תְּהִי
לְאִנְתוֹ חֻלְפָּא דִּי עָנָה
לִית לָהּ רִשׁוֹ לְמַפְטָרָה
כָּל יוֹמוֹהִי: א לֹא יִסַּב
גְּבַר יֵת אֶתֶּת אָבוּהִי
וְלֹא יִגְלִי בְּנִפְאָ

רש"י

אנוסה היא ונחזקה עמד עליה כאלם העומד על חבירו להרגו (פסחים כה: סנהדרין עג.) ורבותינו דרשו
צו הרי זה צא ללמד ונמלא למד וכו':

כג (א) לא יקח. (קידושין סז:) אין לו צו לקומין ואין קידושין תופסין צו: ולא יגלה בנף אביו.
(יצמות צב:) שומרת יבם של אביו הראויה לאביו. והרי כבר הוזהר עליה (ויקרא יח יד) משום ערות אחי
אבך אלא לעבור על זו צנעי לארץ (יצמות ד.) ולסמוך לה לא יצא ממזר ללמד שאין ממזר אלא מחייבי
כריתות (יצמות מט.) וקל וחומר מחייבי מיתת בית דין שאין צעירות מיתת בית דין שאין צו כרת:

עפרת רש"י

ונחזקה עמד עליה כאלם העומד על חבירו להרגו (פסחים כה: סנהדרין עג.) ורבותינו דרשו
צו הרי זה צא ללמד מה נערה המאורסה נתן להצילה בנפשו של המאנס ונמלא למד וכו' דאף
רוצח ניתן להציל הנרדף בנפשו של הרוצח ומקיש נערה המאורסה לרוצח מה רוצח יהרג ואל
יעבור אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור [גור אריה]:

כג (א) לא יקח. לא כתיב לא יגלה ערות אשת אביו כמו שנאמר בהמשך לא יגלה כנף
אביו ללמד כי [מזרח] (קידושין סז:) אין לו צו לקומין ואין קידושין תופסין צו: ולא
יגלה בנף אביו. למה לי עוד הא כבר אמר לא יקח אשת אביו אלא לרבות
[שפתי חכמים] (יצמות צב:) שומרת יבם של אביו שהיא כנף הראויה לאביו. והרי כבר הוזהר
עליה (ויקרא יח יד) משום ערות אחי אבך אלא לעבור על זו צנעי לארץ (יצמות ד.) ולסמוך

כִּנְיָ אָבִיו: **ס** ב לֹא־יִבֵּא פְצוּע־דָּבָה
 וּכְרוֹת שִׁפְכָה בְּקֶהֱל יְהוָה: **ס** ג לֹא־
 יִבֵּא מִמֹּזַר בְּקֶהֱל יְהוָה גַּם דְּוֹר
 עֲשִׂירֵי לֹא־יִבֵּא לוֹ בְּקֶהֱל יְהוָה: **ס**
 ד לֹא־יִבֵּא עֲמוּנֵי וּמוֹאָבֵי בְּקֶהֱל יְהוָה
 גַּם דְּוֹר עֲשִׂירֵי לֹא־יִבֵּא לָהֶם בְּקֶהֱל
 יְהוָה עַד־עוֹלָם: **ה** עַל־דָּבָר אֲשֶׁר
 לֹא־קִדְמוֹ אֶתְכֶם בַּלָּחֶם וּבַמִּים
 בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר
 עָשָׂר עָלֶיךָ אֶת־בְּלִעַם בֶּן־בְּעוֹר

דאָבוהי: ב לא ידבי
 דפסיק ודמחבל למעל
 בקהלא דיי: ג לא ידבי
 ממזרא למעל בקהלא
 דיי אף דרא עשיראה
 לא ידבי לה למעל
 בקהלא דיי: ד לא ידבון
 עמונאי ומואבאי למעל
 בקהלא דיי אף דרא
 עשיראה לא ידבי להון
 למעל בקהלא דיי עד
 עלם: ה על עסק די לא
 ערעו יתבון בלחמא
 ובמיא בארחא
 במפקבון ממצרים ודי
 אגר עלך ית בלעם בר

רש"י

(ב) פצוע דבה. (ינמות עה). שנפצעו או נדכלו ציטם שלו: וכרות שפכה. שנכרת הגיד ושזב אינו יורה קילוח זרע אלל שופך ושזתת ואינו מוליד: (ג) לא יבא ממזר בקהל ה'. (ינמות עח: ספרי) לא יבא ישראלית: (ד) לא יבא עמוני. לא יבא ישראלית (שס עו:): (ה) על דבר. (ספרי) על העצה שיעשו אחתס להחטיאכס כדכתיב (צמדנר לא טו) דנר בלעס: בדרך. כשהייתס נטירוף:

עמרת רש"י

לה לא יבא ממזר ללמד לכוליה עלמא [גור אריה] מסמיכות דלא יבא ממזר עם ולא יגלה כנף אביו דמיירי בשומרת יבם של אביו שהיא דודתו שהיא בכרת [מזרח] שאין ממזר אלל מחייבי כריתות (ינמות מט.) וקל וחומר מחייבי מיתת צית דין ואין לומר כאן שאין מזהירין ואין עונשין מן הדין שאין צעירות מיתת צית דין שאין זה כרת לכן בלאו קל וחומר נמי ממזר הוא [שפתי חכמים]: (ב) פצוע דבה. (ינמות עה). שנפצעו או נדכלו ציטם שלו וזה נלמד מסמיכות הפסוקים של פצוע דכה וממזר שבשניהם הפסול שלהם מאותו מקום [שפתי חכמים]: וכרות שפכה. שנכרת הגיד ושזב אינו יורה קילוח זרע אלל שופך ושזתת ואינו מוליד: (ג) לא יבא ממזר בקהל ה'. (ינמות עח: ספרי) לא יבא ישראלית אבל מותר בגירות דקהל גרים לא נקרא קהל [מזרח]: (ד) לא יבא עמוני. לא יבא ישראלית (שס עו:): אבל הנקבה מותרת בישראל. ומטעם זה הוצרך לכתוב גבי עמוני ומואבי לא יבא בקהל ה' [שפתי חכמים]: (ה) על דבר. (ספרי) על העצה שיעשו אחתס להחטיאכס דאם לא כן היה לו לומר על אשר לא קדמו [גור אריה] כדכתיב (צמדנר לא טו) דנר בלעס: בדרך. כשהייתס נטירוף

בעור מפתור ארם די
 על פרת ללפיוותך: ו ולא
 אבי יי אלהך לקבלא
 מן בלעם ויהפך יי
 אלהך לך ית לוטין
 לברכן ארי רחמך יי
 אלהך: ז לא תתבע
 שלמהון וטבתהון כל
 יומיך לעלם: ח לא
 תרחק אדומאה ארי
 אחודך הוא לא תרחק
 מצראה ארי ביר
 הויא בארעה: ט בגין
 די יתלידו להון דרא
 תליתאה ידכי להון
 למעל בקהלא ריי:

מפתור ארם נהרים לקללך: ו ולא
 אבך יהוה אלהיך לשמע אל-
 בלעם ויהפך יהוה אלהיך לך
 את הקללה לברכה פי אהבך
 יהוה אלהיך: ז לא תדרש שלמם
 וטבתם פל-ימך לעולם: ח רביעי
 ח לא תתעב אדמי כפי אחיך הוא
 לא תתעב מצרי פיגר היית
 בארצו: ט בנים אשר יולדו להם דור
 שלישי יבא להם בקהל יהוה: ס

רש"י

(ו) לא תדרש שלמם. מכלל שנאמר (לקמן פסוק יז) עמך ישב בקרבך יכול אף זה כן תלמוד לומר לא
 תדרוש שלום (ילקוט): (ח) לא תתעב אדמי. לגמרי ואף על פי שראוי לך לתעבו שינא נחשב לקראתך:
 לא תתעב מצרי. מכל וכל אף על פי שזרקו זכורכס ליאור מה טעם שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק
 לפיכך: (ט) בנים אשר יולדו להם דור שלישי וגו'. ושאר האומות מותרין מיד. הא למדת שהמחטיא
 לאדם קשה לו מן ההורגו שההורגו הורגו בעולם הזה והמחטיאו מוילאו מן העולם הזה ומן העולם הבא
 לפיכך אדום שקדמם נחשב לא נחשב וכן מצרים שטבעו ואליו שהמחטיאום נחשב (ספרי):

עמדת רש"י

דאם לא כן בדרך למה לי (גור אריה): (ז) לא תדרש שלמם. מכלל שנאמר (לקמן פסוק יז)
 עמך ישב בקרבך יכול אף זה כן תלמוד לומר לא תדרוש שלום (ילקוט): (ח) לא תתעב
 אדמי. הא כתיב אחריו בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא וגו' הא דור שני לא יבא אם
 כן מתועב הוא ומתוך מה דכתיב לא תתעב רצה לומר [שפתי חכמים] לגמרי ואף על פי שראוי
 לך לתעבו שינא נחשב לקראתך: לא תתעב מצרי. מכל וכל אבל מעט תתעבו כדפירש
 לעיל (גור אריה) אף על פי שזרקו זכורכס ליאור מה טעם אין לתעב אותם מכל וכל [באור]
 שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק, לפיכך: (ט) בנים אשר יולדו להם דור שלישי וגו'.
 חה להם עונש מאחר שיצאו בחרב לקראתכם וזרקו זכורכס לים [מזרח] ושאר האומות מותרין
 מיד. הא למדת שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו שההורגו הורגו בעולם הזה והמחטיאו
 מוילאו מן העולם הזה ומן העולם הבא לפיכך אדום שקדמם נחשב לא נחשב וכן מצרים

י ארי תפוק משריתא
 על בעלי דבבד
 ותסתמר מכל מדעם
 ביש: יא ארי יהי בך
 גבר די לא יהי דכי
 מקרה ליליא ויפוק
 למפרא למשריתא לא
 יעול לגו משריתא:
 יב ויהי למפני רמשא
 יסחי במיא וכמעל
 שמשא יעול לגו
 משריתא: יג ואתר מתקן
 יהי לך מפרא
 למשריתא ותפוק תקן
 לברא: יד וסבתא תהי

י כִּי־תֵצֵא מִחֲנֶה עַל־אֵיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ
 מִכָּל דָּבָר רָע: יא כִּי־יְהִי בְךָ אִישׁ
 אֲשֶׁר לֹא־יְהִי טָהוֹר מִקְרַה־לֵּילָה
 וַיֵּצֵא אֶל־מְחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא
 אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה: יב וְהָיָה לַפְּנוֹת־עֶרֶב
 יֵרַחֵץ בַּמַּיִם וְכָבֵא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל־
 תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה: יג וַיֵּד תְּהִיָּה לְךָ מְחוּץ
 לַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה חוּץ: יד וַיֵּתֵד
 תְּהִיָּה לְךָ עַל־אֲזַנְךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ

רש"י

(י) כי תצא וגו'. ונשמרת. שהשטן מקטרג נשעת הסכנה (ירושלמי שנת צ): (יא) מקרה לילה. דבר הכמוז צהווה: ויצא אל מחוץ למחנה. זו מלות עשה: לא יבא אל תוך המחנה. זו מלות לא תעשה (ספרי) ואסור ליכנס למחנה לילה וכל שכן למחנה שכינה (פסחים סח): (יב) והיה לפנות ערב. סמוך להערב שמשו יטבול שאינו טהור בלא הערב השמש (ספרי): (יג) ויד תהיה לך. כמרגומו ואתר המו (במדבר צ ז) איש על ידו: מחוץ למחנה. מן לענן: (יד) על אזנך. לנד שאר כלי תשמישך: אזנך. כמו כלי זינך:

עמרת רש"י

טעבועס ואליו עמן ומואב שהטעואוס נחענו (ספרי): (י) כי תצא וגו'. ונשמרת. שמירה יחירה שהשטן מקטרג נשעת הסכנה (ירושלמי שנת צ) כי בבית גם כן צריך להשמר מכל דבר רע [שפתי חכמים]: (יא) מקרה לילה. דבר הכמוז צהווה דבלילה דרך שרואה קרי אבל בודאי מי שרואה קרי ביום גם הוא טמא [שפתי חכמים]: ויצא אל מחוץ למחנה. היינו מחנה שכינה [שפתי חכמים] זו מלות עשה: לא יבא אל תוך המחנה. זו מלות לא תעשה (ספרי) ואסור ליכנס אפילו למחנה לילה וכל שכן למחנה שכינה (פסחים סח). ונאסר עליו אם כן בעשה ובלא תעשה [שפתי חכמים]: (יב) והיה לפנות ערב. סמוך להערב שמשו יטבול כי מה לו לטבול בעוד היום גדול אף שמותר לו, מאחר [שפתי חכמים] שאינו טהור בלא הערב השמש (ספרי): (יג) ויד תהיה לך. כמרגומו ואתר מקום כמו (במדבר צ ז) איש על ידו על מקומו (רש"י שם): מחוץ למחנה. מן לענן ופרשה זו נאמרה קודם מיתת אהרן שאז נסתלקו ענני כבוד [שפתי חכמים]: (יד) על אזנך. יתר זה תהיה לך לנד שאר כלי תשמישך כרי שתחפור בה [שפתי חכמים]: אזנך. כמו כלי זינך האל"ף נוסף (אכן עזרא):

חוץ וּחִפְרָתָהּ בָּהּ וְשִׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת־
 צֵאתָךְ: טו כִּי יְהוֹה אֱלֹהֶיךָ מִתְּהַלֵּךְ |
 בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ לְהַצִּילְךָ וּלְתַתּ אִיבֶיךָ
 לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא־
 יֵרָאֶה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב
 מֵאֲחֵרֶיךָ: ס טו לֹא־תִסְגֵּיר עֶבֶד אֶל־
 אֲדָנָיו אֲשֶׁר־יִנְצֵל אֵלֶיךָ מֵעַם אֲדָנָיו:
 ז עַמּוֹ יֵשֵׁב בְּקֶרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־
 יִבְחַר בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא
 תוֹנְנֵנוּ: ס יח לֹא־תִהְיֶה קְדֻשָּׁה מִבְּנוֹת
 יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יְהִיֶּה קֹדֶשׁ מִבְּנֵי
 יח לֹא תְהִי אֲחֵתָא מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְגִבּוֹר עֶבֶד וְלֹא יִסֵּב גִּבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲחֵתָא

לך על זינך ויהי
 במיתבך לברא ותחפר
 בה ותתוב ותכסי ית
 מפקתך: טו ארי י
 אלהך שכנתה מהלכא
 בגו משריתך לשבותך
 ולממסר בעלי דכבך
 קדמך ותהי משריתך
 קדישא ולא יתחזי קד
 עברת פתגם ויתוב
 מימרה מלאוטבא לך:
 טו לא תמסר עבד
 עממין ליד רבונה
 דישתוב לותך מלות
 רבונה: ז עמך יתב
 פינד באתרא די יתרי
 פחדא מן קרוד
 פדייטב לה לא תוננה:
 יח לא תהי אחתא מבת ישראל לגבור עבד ולא יסב גברא מבני ישראל אחתא

רש"י

(טו) ולא יראה בך. הקצ"ה ערות דבר: (טז) לא תסגיר עבד. כתרנומו דבר אחר אפילו עבד כנעני של ישראל שזרח מחוזה לארץ לארץ ישראל: (יח) לא תהיה קדשה. מופקרת מוזמנת לזנות: ולא יהיה קדש. (סנהדרין נד:) מוזמן למשכב זכר. ואונקלוס תרגם לא תהא אחתא מזנת ישראל לגבר עבדא שאף זו מופקרת לזעילת זנות היא מאחר שאין קידושין תופסין לו צה שהרי הוקשו לחמור שנאמר (בראשית כג ה) שזו לכס פה עם החמור עם הדומה לחמור. ולא יסב גברא מבני ישראל אחתא אחתא שאף הוא

עפרת רש"י

(טו) ולא יראה בך. הקצ"ה הנוכר בראש הפסוק [מזרח] ערות דבר דאם לא כן לא יראה בצר"י תחת היר"ד וקמ"ץ תחת הרי"ש מיבעי ליה [שפתי חכמים]: (טז) לא תסגיר עבד. כתרנומו עבד עממין שהוא ישראל הנמכר לעבודת אלילים [גיטין מה.] [שפתי חכמים]. דבר אחר אפילו עבד כנעני של ישראל שזרח מחוזה לארץ לארץ ישראל: (יח) לא תהיה קדשה. מופקרת מוזמנת לזנות: ולא יהיה קדש. (סנהדרין נד:) מוזמן למשכב זכר. ואונקלוס תרגם לא תהא אחתא מזנת ישראל לגבר עבדא שאף זו מופקרת לזעילת זנות היא מאחר שאין קידושין תופסין לו צה שהרי הוקשו לחמור שנאמר (בראשית כג ה) שזו לכס פה עם החמור עם הדומה לחמור. ולא יסב גברא מבני ישראל אחתא אחתא שאף הוא נעשה קדש

תרגום

אָמַא: יט לָא תַעַל אַגְר
 זַיְתָא וְחוּלְפָן כְּלָבָא
 לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִי
 אֱלֹהִיךָ לְכָל גְּדָרָא אַרְי
 מְרַחֵק קָדָם יי אֱלֹהִיךָ
 אַף תִּרְוִיחוּן: כ לָא תִרְבִּי
 לְאַחֲרֵי רַבִּית כֶּסֶף
 רַבִּית עֵבֹר רַבִּית כָּל
 מִדְעָם דְּמִתְרַבִּי: נא לְכַר
 עִמְמִין תִּרְבִּי וְלֹאֲחֻד
 לָא תִרְבִּי בְדִיל
 דִּיבְרַכְנָךְ יי אֱלֹהִיךָ כְּכֹל
 אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ עַל אֲרַעָא
 דִּי אַתְּ עָלִיל לְתַמְנָן
 לְמִירְתָהּ: כב אַרְי תִּדְר
 גְּדָר קָדָם יי אֱלֹהִיךָ לָא
 תֵּאָחֵר לְשִׁלְמוֹתָהּ אַרְי
 מִתְבַּע יִתְבַּעוּנָה יי

יִשְׂרָאֵל: יט לֹא־תָבִיא אֶתְנִן זֹזְנָה
 וּמַחִיר כָּלֵב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־
 גְּדָר כִּי תֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם־
 שְׁנִייהֶם: ס כ לֹא־תִשְׂיֵךְ לְאַחִיךָ גִּשְׂךְ
 כֶּסֶף גִּשְׂךְ אֶכֶל גִּשְׂךְ כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר
 יִשְׂךְ: נא לִנְכַרִי תִשְׂיֵךְ וְלֹאֲחִיךָ לֹא
 תִשְׂיֵךְ לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 בְּכֹל מַשְׁלַח יָדְךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
 אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: ס כב כִּי־
 תִדְר גְּדָר לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר
 לְשִׁלְמוֹ כִּי־דָרַשׁ יְדִרְשׁוּ יְהוָה

רש"י

נעשה קדש על ידה שכל בעילותיו בעילות זנות שאין קידושין מופסין לו צה (קידושין סח.): (יט) אתנן זונה. נתן לה טלה באתננה פסול להקרבה (תמורה כט.): ומחיר כלב. החליף שה בכלב (שם ל.): גם שניהם. (צ"ק סה:) לרבות שנייהם כגון טעים ועשאן סלת: (כ) לא תשיך. אזהרה ללוה שלא יתן רבית למלוה ואחר כך אזהרה למלוה (ויקרא כה לו) את כספך לא תתן לו בנשך (צ"מ ע:): (כא) לנכרי תשיך. ולא לאחיך (צ"מ ע:): לאו הנא מכלל עשה עשה לעבור עליו צמי לאוין: (כב) לא תאחר לשלמו. (ספרי) שלשה רגלים ולמדוהו רבותינו מן המקרא:

עמרת רש"י

על ידה שכל בעילותיו בעילות זנות שאין קידושין מופסין לו צה (קידושין סח.): (יט) אתנן זונה. נתן לה טלה באתננה פסול להקרבה (תמורה כט.): ומחיר כלב. החליף שה בכלב (שם ל.): גם שניהם. (צ"ק סה:) לרבות שנייהם כגון טעים הבאים מכח האתנן והמחיר כלב, ועשאן סלת אסורין למזבח [מזרחין]: (כ) לא תשיך. פועל יוצא לאחר והיא [גור אריה] אזהרה ללוה שלא יתן רבית למלוה ואחר כך אזהרה למלוה (ויקרא כה לו) את כספך לא תתן לו בנשך (צ"מ ע:): (כא) לנכרי תשיך. ולא לאחיך (צ"מ ע:): לאו הנא מכלל עשה עשה לעבור עליו צמי לאוין לא תשיך לאחיך, ולאחיך לא תשיך ועשה לנכרי תשיך ושפתי חכמים: (כב) לא תאחר לשלמו. (ספרי) שלשה רגלים ולמדוהו רבותינו מן המקרא (דברים

אלהיך מעמך והיה בך חטא:
 כג וכי תחדל לגדר לא יהיה בך
 חטא: כד מוצא שפתיך תשמר
 ועשית כאשר נדרת ליהוה
 אלהיך נדבה אשר דברת
 בפיו: ם חמישי כה פי תבא בכרם
 רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך
 ואל-כליך לא תתן: ם כו פי תבא
 בקמת רעך וקטפת מלילת בידך
 וחרמש לא תניף על קמת
 רעך: ם כז א פי יקח איש אשה
 ובעלה והיה אם-לא תמצא-תן

אלהך מנך ויהי בך
 חובא: כג וארי תתמנע
 למגדר לא יהי בך
 חובא: כד אפקות ספתיך
 תטר ותעבד כמא די
 נדרתא גדם יי אלהך
 נדבתא די מללתא
 כפתיך: כה ארי תתגר
 בכרמא דחבךד ותיכול
 ענבין כנפשך שבעך
 ולמאנד לא תתן: כו ארי
 תתגר בקמתא דחבךד
 ותקטוף מלילן בידך
 ומגלא לא תרים על
 קמתא דחבךד: א ארי
 יסב גבר אתתא
 ובעלנה ויהי אם לא
 תשפח רחמין בעיגוהי
 ארי אשפח בה עברת

רש"י

(כד) מוצא שפתיך תשמר. (ר"ה ד:): ליתן עשה על לא תעשה (ספרי): (כה) כי תבא בכרם רעך. (כ"מ פו): צפועל הכתוב מדנר: וא"ל כד"ך לא תתן. מכאן שלא דברה תורה אלא צעעת הנזיר בזמן שאחה נותן לכליו של צעל הציט אכל אס שכרו לעדור ולקשקש אינו אוכל: כנפשך. כמה שתרצה: שבעך. ולא אכילה גסה (כ"מ פו): (כו) כי תבא בקמת רעך. (שס) אף זו צפועל הכתוב מדנר:

עמרת רש"י

טו טז [שפתי חכמים]: (כד) מוצא שפתיך תשמר. (ר"ה ד:): ליתן עשה על לא תעשה (ספרי) מדכתיב לעיל לא תאחר לשלמו שמע מינה צריך לקיימו [שפתי חכמים]: (כה) כי תבא בכרם רעך. לבצור (אבן עזרא) (כ"מ פו): צפועל הכתוב מדנר והראיה שנאמר: וא"ל כד"ך לא תתן. מכאן שלא דברה תורה אלא צעעת הנזיר בזמן שאחה נותן לכליו של צעל הציט אכל אס שכרו לעדור לחפור ולקשקש לכסות שרשים המגולין (רש"י ב"מ פט): אינו אוכל שמע מינה דבפועל בבציר הכתוב מדבר [שפתי חכמים]: כנפשך. כמה שתרצה כאילו אמר כרצונך [מזרחי]: שבעך. ולא אכילה גסה (כ"מ פו): (כו) כי תבא בקמת רעך. (שס) אף זו צפועל הכתוב מדנר מדכתיב וחרמש לא תניף. כי רק בשעה שאתה מניף חרמש הוא המגל, על קמת בעל הבית לקצור מותר לך לקטוף מלילות, כלומר שבלים [מזרחי]:

בְּעֵינָיו כִּי־מֵצָא בָהּ עֲרוֹת דְּבָר
 וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֹת וְנָתַן בְּיָדָהּ
 וּשְׁלַחָהּ מִבֵּיתוֹ: ב וַיֵּצֵאָה מִבֵּיתוֹ
 וְהִלְכָה וְהִיתָה לְאִישׁ־אַחֵר: ג וּשְׁנָאָה
 הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר
 כְּרִיתֹת וְנָתַן בְּיָדָהּ וּשְׁלַחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ
 כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקַחָהּ
 לֹא לְאִשָּׁה: ד לֹא־יִוָּכַל בְּעֵלָהּ הָרֵאשֹׁן
 אֲשֶׁר־שְׁלַחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהִיּוֹת
 לֹא לְאִשָּׁה אַחֲרָי אֲשֶׁר הִטְמָאָה כִּי־
 תֹעֵבָה הוּא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תַחֲטִיֵּא
 אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן

פְּתָנָם וַיְכַתּוֹב לָהּ גִּט
 פְּטוּרִין וַיֵּהֵב בְּיָדָהּ
 וַיִּפְטְרֶנָּה מִבֵּיתָהּ:
 ב וַתִּפּוֹק מִבֵּיתָהּ וְתִהְיֶה
 וְתֵהֵי לְגִבּוֹר אַחֲרָי:
 ג וַיִּסְנֶנָּה גִבּוֹרָא בְּתִרְאָה
 וַיְכַתּוֹב לָהּ גִּט פְּטוּרִין
 וַיִּתֵּן בְּיָדָהּ וַיִּפְטְרֶנָּה
 מִבֵּיתָהּ אוֹ אֲרֵי יָמוּת
 גִּבּוֹרָא בְּתִרְאָה דְּנִסְכָּה
 לָהּ לְאַנְתּוֹ: ד לִית לָהּ
 רֵשׁוֹ לְבַעְלָהּ קְדָמָאָה
 דִּי פְטָרָהּ לְמַתָּב
 לְמַסְכָּה לְמַהוּי לָהּ
 לְאַנְתּוֹ בְּתֵר דִּי
 אִסְתְּאָבֵת אֲרֵי מְרַחֵקָא
 הִיא קְדָם יְיָ וְלֹא
 תַחֲבִיב יְיָ אֲרַעָא דִּי יְיָ
 אֱלֹהֶיךָ יֵהֵב לְךָ אַחְסָנָא:

רש"י

כד (א) כי מצא בה ערות דבר. מנוה עליו לגרסה: (ב) לאיש אחר. (גיטין 5.) אין זה בן זוגו של ראשון שזה הוליל רשעה מצמו וזה הכניסה: (ג) ושנאה האיש האחרון. הכמוז מצמרו סופו לשנאתה ואם לאו קוצרתו שנאמר או כי ימות (ספרי): (ד) אחרי אשר הטמאה. (ינמות יא:) לרצות סוטה שנסתרה:

עמרת רש"י

כד (א) כי מצא בה ערות דבר. לכן מנוה עליו לגרסה בלי השהיה שלא תמצא חן בעיניו ביני וביני ולא ישלחנה [שפתי חכמים]: (ב) לאיש אחר. (גיטין 5.) אין זה בן זוגו של ראשון אינו דומה לראשון כי הכתוב קוראו אחר שזה הוליל רשעה מצמו בגלל מעשיה המקוקלים [מוחזין] וזה הכניסה: (ג) ושנאה האיש האחרון. הכמוז מצמרו סופו לשנאתה מדלא נאמר ואם שנאה האחרון וגו' [גור אריה] ואם לאו קוצרתו שנאמר או כי ימות (ספרי): (ד) אחרי אשר הטמאה. הוא טעם למחזיר גרושתו דאסורה לראשון והטעם הוזה גם בא (ינמות יא:) לרצות סוטה שנסתרה ומאי נסתרה, נבעלה (שם) דאסורה גם בלאו לחזור לבעלה [גור אריה]:

לך נחלה: ם שישׁי ה פִּי־יִקַח אִישׁ
 אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַצֶּבֶא וְלֹא־
 יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל־דָּבָר נָקִי יִהְיֶה
 לְבֵיתוֹ שְׁנָה אַחַת וְשָׂמַח אֶת־אִשְׁתּוֹ
 אֲשֶׁר־לָקַח: ן לֹא־יִחַבֵּל רַחִים וְרֹכֵב

ה אָרִי יִסֵּב גְּבֵר אֶתְמָא
 חֲדָתָא לָא יִפּוֹק בְּחִילָא
 וְלֹא יַעֲבֹר עֲלוּהִי לְכָל
 מִדְּעָם פְּנֵי יְהִי לְבֵיתָה
 שְׂתָא חֲדָא וְיַחְדֵי יֵת
 אֶתְתָה דִּי נִסְב: ן לֹא
 יִסֵּב מִשְׂכּוּנָא רַחִיָּא
 וְרֹכֵבָא אָרִי בְהוֹן

רש"י

(ה) אשה חדשה. שהיא חדשה לו ואפילו היא אלמנה פרט למחזיר גרושתו (סוטה מד.): ולא יעבר עליו. דנר הנצב: לב דבר. (ספרי) שהוא לורך הנצב לא לספק מים ומזון ולא לתקן הדרכים אבל החוזרים מעורכי המלחמה על פי כהן כגון צנה צית ולא חנכו או ארש אשה ולא לקחה מספיקין מים ומזון ומתקנים את הדרכים: יהיה לביתו. (שם) אף בשביל ציתו אס צנה צית וחנכו ואס נטע כרס וחללו אינו זו מציתו בשביל צרכי המלחמה: לביתו. זה ציתו: יהיה. לרצות את כרמו (ספרי): ושמה. ישמח את אשתו ומרגומו ויחדי ית אתמיה והמתרגס ויחדי עם אתמיה עושה הוא שאין זה תרגום של ושמה אלא של ושמת: (ו) לא יחבץ. אס צל למשכנו על חוצו צצית דין לא ימשכנוו דצצרים שעושים צהן אוכל נפש (צ"מ קיג:): רחיים. היא התחמונה: רכב. היא העליונה:

עמרת רש"י

(ה) אשה חדשה. שהיא חדשה לו ואפילו היא אלמנה פרט למחזיר גרושתו (סוטה מד.) דאם לא כן היה לו לומר כי יקח איש בתולה [שפתי חכמים]: ולא יעבר עליו. דנר הנצב על האיש שנשא אשה חדשה ולא עלתה לו שנה לחופתו, אינו זו ממקומו [מזרחין]: לב דבר. (ספרי) שהוא לורך הנצב לא לספק מים ומזון ולא לתקן הדרכים ומדכתיב "עליו" דמיעוט הוא, בא לומר [שפתי חכמים] אבל החוזרים מעורכי המלחמה על פי כהן שהלכו עד הגבול אשר שם המערכה ושמעו דברי הכהן כגון צנה צית ולא חנכו או ארש אשה ולא לקחה חוזרין מן המערכה לארץ ישראל ואינן חוזרין לבתיהן אלא [מזרחין] מספיקין מים ומזון ומתקנים את הדרכים: יהיה לביתו. לא רק מי שכנס אשה ולא עלתה לו שנה מחופתו אלא [שפתי חכמים] (שם) אף בשביל ציתו אס צנה צית וחנכו ועדיין לא דר בו שנה ואס נטע כרס וחללו ועדיין לא עברה שנה רביעית שלימה [מזרחין] אינו זו מציתו בשביל צרכי המלחמה: לביתו. זה ציתו: יהיה. לרצות את כרמו (ספרי): ושמה. ישמח את אשתו ומרגומו ויחדי ית אתמיה והמתרגס ויחדי עם אתמיה עושה הוא שאין זה תרגום של ושמת עם חירי"ק תחת השי"ן אלא של ושמת עם קמ"ץ תחת השי"ן [שפתי חכמים]: (ו) לא יחבץ. כגון שבתחלה הלוהו בלא משכון ועכשיו אס צל למשכנו על חוצו צצית דין לא ימשכנוו דצצרים שעושים צהן אוכל נפש (צ"מ קיג:): נאמר רחיים ורכב לומר אף על פי שזה צריך את זה לעשות מלאכה אחת הואיל ושני כלים הם עובר על כל אחד ואחד [שפתי חכמים] וכן בשאר כל הכלים [גור אריה]: רחיים. היא התחמונה: רכב. היא העליונה:

כִּי־נִפְשׁ הוּא חֶבְלִ: ם ז כִּי־יִמְצֵא
 אִישׁ גִּבֹּב נֶפֶשׁ מֵאַחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְהִתְעַמְרוּ־בּוֹ וּמָכְרוּ וּמֵת הַגִּבֹּב הַהוּא
 וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבְּךָ: ם ח הַשֹּׁמֵר
 בְּנִגְע־הַצָּרַעַת לְשֹׁמֵר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת
 כְּכֹל אֲשֶׁר־יִזְרוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים
 הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ
 לַעֲשׂוֹת: ט זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה
 אֵלֶיךָ לְמַרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם
 מִמִּצְרַיִם: ם י כִּי־תִשָּׂה בְרַעַךְ מִשְׂאֵת

מִתְעַבֵּד מִזֶּן לְכָל נֶפֶשׁ:
 ז אֲרִי יִשְׁתַּכַּח גִּבֹּב גִּבֹּב
 נֶפֶשׁ מֵאַחֵיהִי מִבְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְיִתְגַּר בָּהּ
 וְיִזְבְּנָה וְיִתְקַטֵּל גִּבֹּב
 הַהוּא וְתִפְלֵי עֶבֶד
 דְּכִישׁ מִבְּיַד: ח אֶסְתַּמֵּר
 בְּמִכְתֵּשׁ סְגִירוֹ לְמַטֵּר
 לְחָדָא וּלְמַעֲבֵד כְּכֹל דִּי
 יִלְפוֹן יִתְכוּן כְּהִנְיָא
 לְוָאֵי כְּמָא דִּי פְקִדְתִּנּוֹן
 תִּטְרוֹן לְמַעֲבֵד: ט הָוִי
 דְּכִדֵּר יֵת דִּי עֶבֶד יִי
 אֶלְהֵךְ לְמַרְיָם בְּאַרְחָא
 בְּמִפְקִיבֵי מִמִּצְרַיִם: י אֲרִי
 תִּרְשֵׁי בְחִבְרָךְ רְשֵׁוֹ

רש"י

(ז) כי ימצא. (פסיקתא וזוטרמא) צעדים והתראה וכן כל כי ימלא שנתורה: והתעמר בו. אינו חייב עד שישתמש בו (סנהדרין פה:): (ח) השומר בנגע הצרעת. שלא תחלוש סימני טומאה ולא תקון את הנהרת (מכות כג:): ככל אשר יזרו אתכם. אם להסגיר אם להחליט אם לטהר: (ט) זכור את אשר עשה ה' אליך למרים. (ספרי) אם צאת להזהר שלא תלקה בצרעת אל תספר לשון הרע זכור העשוי למרים שדברה באחיה ולקחה נגעים: (י) כי תשה ברעך. תמוז נצטרך. משאת מאומה. (שם) מוז של כלום:

עמרת רש"י

(ז) כי ימצא. (פסיקתא וזוטרמא) צעדים והתראה ואי אפשר לחייבו בנמצא בידו אם אין עדים בשעה שגבבו [שפתי חכמים] וכן כל כי ימלא שנתורה בעדים [מזרחי]: והתעמר בו. אינו חייב עד שישתמש בו (סנהדרין פה:): (ח) השומר בנגע הצרעת. שלא תחלוש סימני טומאה ולא תקון את הנהרת (מכות כג:): כי לא יוכל הכהן להבחין את הנגע אם הוא טהור או טמא [שפתי חכמים]: ככל אשר יזרו אתכם. אם להסגיר אם להחליט אם לטהר: (ט) זכור את אשר עשה ה' אליך למרים. מה ענין זה לזה (ספרי) אם צאת אם רצונך להזהר שלא תלקה בצרעת אל תספר לשון הרע שאין נגעים באים אלא על לשון הרע והראיה [מזרחי] זכור העשוי למרים שדברה באחיה ולקחה נגעים ולכך גם כתיב בנגע צרעת לשמור מאד [שפתי חכמים]: (י) כי תשה ברעך. תמוז נצטרך אם יש חוב שחייב לך חברך [באורי]: משאת מאומה. (שם) מוז של כלום הלואה קטנה (רש"י משלי כב כו) לא רק מלוח

אלא גם חוב לשכר שכיר או הקפת חנות [מזרחי]:

דברים כד כי תצא רמא
 מאומה לא־תבא אל־ביתו לעבט
 עבטו: יא בחוץ תעמד והאיש אשר
 אתה נשה בו יוציא אליך את־
 העבט החוצה: יב ואם־איש עני הוא
 לא תשכב בעבטו: יג השכֹּת תָּשׁוּב לוֹ
 את־העבט כבוא השמש ושכב
 בשלמתו וברכך־וּלְךָ תהיה צדקה
 לפני יהוה אלהיך: ס שביעי יד לא־
 תעשק שכיר עני ואביון מאחריך או
 מגרדך אשר בארצך בשעריך:
 טו ביומו תתן שכרו ולא־תבוא עליו

מדעם לא תעול לביתה
 למסב משכונה:
 יא בקרא תקום ונקרא
 די את רשי בה יפק
 לותך ית משכונא
 לקרא: יב ואם מסבן
 הוא לא תשוב
 במשכונה: יג אתבא
 תחב ליה ית משכונא
 כמעל שמשא וישכוב
 בכסותה ויברכך וְלְךָ
 תהי זכותא קדם יי
 אלקה: יד לא תעשוק
 אנרא עניא ומסבנא
 מאחריך או מגירדך די
 בארעך בקרדך:
 טו ביומה תתן אנרה
 ולא תעול עלוהי

רש"י

(יב) לא תשכב בעבטו. (ספרי) לא תשכב ועבטו אלנך: (יג) כבוא השמש. (נ"מ קיד:) אם כסות לילה הוא. ואם כסות יום החזירה צנקר וכנר כתיב צוללה המשפטים (שמות כג כה) עד צה השמש תשיצנו לו כל היום תשיצנו לו, וכבוא השמש תקחנו: וברכך. ואם אינו מצרכך מכל מקום ולך תהיה נדקה (ספרי): (יד) לא תעשק שכיר. והלא כנר כחוב אלא לעבור על האביון בשני לאוזין לא תעשוק שכר שכיר שהוא עני ואביון ועל העשיר כנר הוזהר (ויקרא יט יג) לא תעשוק את רעך: אביון. (ויקרא רבה) התאב לכל דבר: מגרדך. זה גר תושב אוכל נבלות (שם): אשר בארצך. לרבות שכר

עטרת רש"י

(יב) לא תשכב בעבטו. (ספרי) לא תשכב ועבטו אלנך דאי כמשמעו לשכב על העבט הא אסור משום רבית [שפתי חכמים]: (יג) כבוא השמש. (נ"מ קיד:) אם כסות לילה הוא. ואם כסות יום החזירה צנקר וכנר כתיב צוללה המשפטים (שמות כג כה) עד צה השמש תשיצנו לו כל היום תשיצנו לו, וכבוא השמש תקחנו: וברכך. ואם אינו מצרכך מכל מקום ולך תהיה נדקה (ספרי): (יד) לא תעשק שכיר. והלא כנר כחוב אלא לעבור על האביון בשני לאוזין לא תעשוק שכר שכיר שהוא מורה על עני ואביון ועל העשיר כנר הוזהר (ויקרא יט יג) לא תעשוק את רעך שכולל עשיר ועני [מזרח]: אביון. (ויקרא רבה) התאב לכל דבר כי אבה וחאב קרובים בענינים [מזרח]: מגרדך. זה גר נדק (ספרי): בשעריך. זה גר תושב אוכל נבלות (שם) וכאילו אמר או מגרדך או אשר בארצך או בשעריך [שפתי חכמים]: אשר

רמב דברים כד כי תצא

תרגום

שִׁמְשָׁא אַרִי עֲנִיא הוּא
 וְלֹהּ הוּא מְסַר יָת
 נַפְשָׁהּ וְלֹא יִקְרִי עֲלֶיהָ
 קָדָם יְיָ וְיִהְיֶה כִּד חוֹבָא:
 מִן לֹא יְמוּתוֹן אֶבְהֶן עַל
 פּוּם בְּנִין וּבְנִין לֹא
 יְמוּתוֹן עַל פּוּם אֶבְהֶן
 אֲנִישׁ בְּחוּבָה יְמוּתוֹן:
 יִ לֹא תִצְלִי דִין גִּיּוֹרָא
 וְיִתְמָא וְלֹא תִסָּב
 מִשְׁכּוּנָא לְבוּשׁ אֲרַמְלָא:
 יִה וְתִדְכַּר אַרִי עֲבָדָא
 הוּיָתָא בְּמִצְרִים וּפְרָקָד

הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נִשְׂא
 אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא־יִקְרָא עָלֶיהָ אֶל־
 יְהוָה וְהָיָה כִּד חֲטָא: ׀ מִן לֹא־
 יוּמָתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־
 יוּמָתוּ עַל־אָבוֹת אִישׁ בְּחֲטָאוֹ
 יוּמָתוּ: ׀ יִ לֹא תִצְלִי מִשְׁפַּט גֵּר
 יָתוֹם וְלֹא תִחַבֵּל בְּגֵר אֶלְמָנָה:
 יִה וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם

רש"י

זהמה וכלים (ספרי): (טו) ואֵלָיו הוא נשא את נפשו. אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות, עלה ככבש, ונתלה צֵלִין: והיה בך חטא. (ספרי) מכל מקום אלא שממהרין ליפרע על ידי הקורא: (כו) לֹא יומתו אבות על בנים. צעדות בניס ואס תאמר צעון בניס כנר נאמר איש צטטאו יומתו. אצל מי שאינו איש מת צעון אצו, והקטנים מתים צעון אצותם צדי שמים (ספרי): (יז) לֹא תטה משפט גר יתום. ועל העשיר כנר הזהר (דברים טו יט) לא תטה משפט ושנה צעני לעצור עליו צעני לאוין לפי שנקל להטות משפט עני יותר משל עשיר לכך הזהיר ושנה עליו (ספרי): וְלֹא תחבֵּל. שלא צעעת הלוואה: (יח) וזכרת. על מנת כן פדיתך לשמור תקומי אפילו יש חסרון כים צדנר:

עפרת רש"י

בארצך. לרנות שכר זהמה וכלים (ספרי): (טו) ואֵלָיו הוא נשא את נפשו. אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות, עלה ככבש, ונתלה צֵלִין בעד השכר הזה היה מוכן לעלות בכבש גבוה וסיכן בעצמו ליפול, ולתלות באילן למסוק זיתים, ולגדור תמרים ומסר נפשו עליו, שמא יפול מן הכבש או מן האילן (רש"י בבא מציעא קיב): וְהָיָה בְּךָ חֲטָא. (ספרי) מכל מקום אפילו לא יקרא אם כן למה נאמר וקרא עליך [שפתי חכמים] אלא שממהרין ליפרע על ידי הקורא: (טז) לֹא יומתו אבות על בנים. צעדות בניס ואס תאמר צעון בניס יומתו האבות ומתרחץ כנר נאמר איש צטטאו יומתו. וממה דהוסיף עוד ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומתו בא לומר [שפתי חכמים] אצל מי שאינו איש מת צעון אצו, והקטנים מתים צעון אצותם צדי שמים (ספרי): (יז) לֹא תטה משפט גר יתום. ועל העשיר כנר הזהר (דברים טו יט) לא תטה משפט ושנה צעני לעצור עליו צעני לאוין לפי שנקל להטות משפט עני יותר משל עשיר לכך הזהיר ושנה עליו (ספרי): וְלֹא תחבֵּל. שלא צעעת הלוואה ובבית דין. דבשעת הלוואה לא שייך חבלה כי הוא נותן לו ברצונו ומקבל עליו ההלוואה כמו גר יתום וכי יכול למכור לו מה שירצה [גור אריה]: (יח) וזכרת. על מנת כן פדיתך לשמור

וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל־כֵּן
 אֲנֹכִי מְצִיֶּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר
 הַזֶּה: ׀ יט כִּי תִקְצַר קִצְיֹרְךָ בְּשׂוֹךְ
 וּשְׂכַחַת עֹמֵר בְּשָׂדֶה לֹא תָשׁוּב
 לְקַחְתּוֹ לִגְר לִיתּוֹם וְלֹא־לְמִנָּה יִהְיֶה
 לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל
 מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: ׀ ס כִּי תַחֲבֹט זֵיתְךָ
 לֹא תִפְאַר אַחֲרֶיךָ לִגְר לִיתּוֹם
 וְלֹא־לְמִנָּה יִהְיֶה: ׀ כא כִּי תִבְצֹר בְּרִמְךָ
 לֹא תַעֲוֹלֵל אַחֲרֶיךָ לִגְר לִיתּוֹם

י' אֱלֹהֶיךָ מִתַּמָּן עַל כֵּן
 אֲנִי מִפְּדֶיךָ לְמַעַבְד
 י'ת פִּתְגָמָא הַדִּין: יט אַרִי
 תַחֲצוֹד חֲצוֹד בְּחֻקְךָ
 וְתִנְשִׂי עֲמָרָא בְּחֻקְךָ
 לֹא תַתּוּב לְמַסְבָּה
 לְגִיּוֹרָא לִיתְמָא
 וְלֹא־רְמָלָא יְהִי בְדִיל
 דִּי־בְרַכְךָ י' אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל
 עוֹבְרֵי יָדְךָ: כ אַרִי
 תַחֲבֹט זֵיתְךָ לֹא תִפְלִי
 בְּתַרְךָ לְגִיּוֹרָא לִיתְמָא
 וְלֹא־רְמָלָא יְהִי: כא אַרִי
 תַקְטוּף בְּרִמְךָ לֹא
 תַעֲלֵל בְּתַרְךָ לְגִיּוֹרָא
 לִיתְמָא וְלֹא־רְמָלָא יְהִי:

רש"י

(יט) ושכחת עמר. ולא גדיש מכאן אמרו עומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה (ספרי): בשדה. לרבות שכחת קמה ששכת מקצתה מלקצור: לא תשוב לקחתו. (פאה ו) מכאן אמרו שלאחריו שכחה שלפניו אינו שכחה שאינו נבעל תשוב: למען יברכך. (ספרי) ואף על פי שזאת לידו שלא צמחכין קל וחומר לעושה צמחכין אמור מעתה נפלה סלע מידו ומלחה עני ונתפרנס זה הרי הוא מתנכך עליה: (כ) לא תפאר. (חולין קלא:): לא טעול תפארמו ממנו מכאן שמיניתין פאה לאילן: אחרריך. (שס) זו שכחה: (כא) לא תעורר. אם מנחת זו עוללות לא תקחנה ואיזו היא עוללות, כל שאין לה לא כסף ולא נטף יש לה אחד מהם הרי היא לבעל הבית וראיתי בתלמוד ירושלמי אי זו היא כסף פסיגין זה על גב זה נטף אלו התלויות בשדרה ויורדות:

עמרת רש"י

תקומי אפילו יש חסרון כים נדבר: (יט) ושכחת עמר. ולא גדיש שיש בו סאתים מכאן אמרו עומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה (ספרי) דהתורה הקפידה על סאתים מה לי גדיש מה לי עומר (שפתי חכמים): בשדה. לרבות שכחת קמה אם אין בקמה סאתים (שפתי חכמים) ששכת מקצתה מלקצור: לא תשוב לקחתו. (פאה ו) מכאן אמרו שלאחריו שכחה שלפניו אינו שכחה שאינו נבעל תשוב: למען יברכך. (ספרי) ואף על פי שזאת לידו של עני שלא צמחכין כי בעל השדה לא ידע מן השכחה כלום ואפילו הכי מברכו ה' קל וחומר לעושה צמחכין להניח פיאה ולקט בעבור העניים (גור אריה) אמור מעתה נפלה סלע מידו ומלחה עני ונתפרנס זה הרי הוא מתנכך עליה: (כ) לא תפאר. (חולין קלא:): לא טעול תפארמו ממנו כל פרוי עד שלא ישאר פאר (שפתי חכמים) מכאן שמיניתין פאה לאילן: אחרריך. (שס) זו שכחה של אילן (שפתי חכמים): (כא) לא תעורר. אם מנחת זו עוללות לא

כב ותדבר ארי עבדא
 הויתא בארעא דמצרים
 על פן אנא מפקד
 למעבד ית פתגמא
 הרין: א ארי יהי דין
 בין גבריא ויתקרבון
 לדניא וידונגון ויזכון
 ית זכאה ויתיבון ית
 חיבא: ב ויהי אם בר
 חיבא לאלקאה חיבא
 וירמנה דינא וילקאה
 קדמוהי כמסת חובתה

וְלֹא־לִמְנָה יִהְיֶה: כב וּזְכַרְתָּ בְּיַעֲבֹד
 הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־פְּנֵי אֲנֹכִי
 מְצֻוֹךְ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: ס
 כה א כִּי־יִהְיֶה רִיב בֵּין אַנְשִׁים וּבְנִשׁוֹ
 אֶל־הַמְשַׁפֵּט וּשְׁפָטוּם וְהִצְדִּיקוּ אֶת־
 הַצְדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת־הַרְשָׁע: ב וְהִיָּה
 אִם־בֵּן הַכֹּתֵר הַרְשָׁע וְהַפִּילֹ
 הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדִי רִשְׁעָתוֹ

רש"י

כה (א) כי יהיה ריב. (ספרי) סופס להיות נגשים אל המשפט אמור מעתה אין שלום יוצא מתוך מריצה מי גרס ללוט לפרוש מן הצדיק הוא אומר זו מריצה: והרשיעו את הרשע. יכול כל המחייבין דין לוקין תלמוד לומר והיה אם בן הכות הרשע פעמים לוקה ופעמים אינו לוקה ומי הוא הלוקה למוד מן הענין לא מחסום שור בדישו לאו שלא נתק לעשה (מכות יג): (3) והפילו השפוט. מלמד שאין מלקין אותו לא עומד ולא יושב אלא מוטא (מכות כג): לפניו כדי רשעתו. ולאחריו כדי שמים מכלן אמרו

עטרת רש"י

תקחנה ואיזו היא עוללות, כל שאין לה לא כתף אשכלות קטנות היוצאים מן האשכול השוכבים זה על זה כמשא המונח על כתיפו של אדם ולא נטף באשכול עצמו יש הרבה גרגרים כאילו הם נוטפים זה על זה [גור אריה] יש לה אחד מהם הרי היא לצעל הבית וראיתי בתלמוד ירושלמי אי זו היא כתף פסיגין אשכלות קטנות [שפתי חכמים] זה על גב זה נטף אלו התלויות בשדרה ויורדות:

כה (א) כי יהיה ריב. (ספרי) סופס להיות נגשים אל המשפט דאם לא כן לכתוב כי יגשו אנשים למשפט [גור אריה] אמור מעתה אין שלום יוצא מתוך מריצה מי גרס ללוט לפרוש מן הצדיק הוא אומר זו מריצה שנאמר (בראשית יג ז) ויהי ריב בין רועי מקנה אברם וגו' [מזרחי]: והרשיעו את הרשע. יכול כל המחייבין דין לוקין תלמוד לומר והיה אם בן הכות הרשע מלשון בן כתרוממו אם בר חיוב מלקות הוא [שפתי חכמים] פעמים לוקה ופעמים אינו לוקה ומי הוא הלוקה למוד מן הענין לא מחסום שור בדישו לאו שלא נתק לעשה (מכות יג) והרי הוא לוקה מדסמך ליה והפילו השופט והכהו אף כל מצות לא תעשה שלא נתק לעשה הוא לוקה [מזרחי]: (ב) והפילו השפוט. מלמד שאין מלקין אותו לא עומד ולא יושב אלא מוטא (מכות כג): לפניו כדי רשעתו. לשון יחיד, כדי רשעה אחת ולאחריו

תרגום

בְּמִנְיָן: ג אֲרֵבְעִין יִלְקָהּ
 לֹא יוֹסֵף דִּילְמָא יוֹסֵף
 לְאִלְקוּיָתָהּ עַל אֲלִין
 מְחָא רְבָא וְיִקַּל אַחֲדָא
 לְעֵינְךָ: ד לֹא תַחֲוֹד פּוֹם
 תּוֹרָא בְּדִישָׁה: ה אָרִי

דברים כה כי תצא רמה
 בְּמִסְפָּר: ג אֲרֵבְעִים יִכְּנּוּ לֹא יוֹסֵף
 פֶּן־יוֹסֵף לְהַכְתּוֹ עַל־אֱלֹהִים מִכָּה
 רָבָה וְנִקְלָה אַחֲדָא לְעֵינְךָ: ד לֹא־
 תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: ה פִּי־יִשְׁבּוּ

רש"י

מלקין אותו שתי ידות מלאחריו ושליש מלפניו (מכות כג): במספר. (שם) ואינו נקוד במספר למד שהוא דבוק, לומר במספר ארבעים ולא ארבעים שלמים אלא מנין שהוא סוכס מגיע ומשלים לארבעים והן ארבעים חסר אחת: (ג) לא יוסף. מכאן אזהרה למכה את חבירו (כתובות לג): ונקלה אחיד. כל היום קוראו רשע ומשלקה הרי הוא אחיד (ספרי): (ד) לא תחכם שור. (ספרי) דבר הכתוב צהווה והוא הדין לכל צהמה חיה ועוף ולכל מלאכה שהיא בדבר מאכל (ספרי) אם כן למה נאמר שור להזיז את האדם בדישו. (שם פט) יכול יחסמנו מבחוץ תלמוד לומר לא תחסום שור מכל מקום ולמה נאמר דיש לומר לך מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו וגדולו מן הארץ אף כל כיוצא בו יצא החולב והמגנן והמחנך שאין גדולו מן הארץ יצא הלש והמקטף שנגמרה מלאכתו לחלה, יצא הבדול צתמרים וצגרוגרות שנגמרה מלאכתן למעשר (ספרי): (ה) כי ישבו אחים יחדו. (יבמות ז:) שהיתה להם ישיבה אחת בעולם פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו:

עמדת רש"י

משמע יותר מכדי רשעה אחת ותפשת מועט תפשת והוא כדי שמים רשעיות [מורח] מכאן אמרו מלקין אותו שתי ידות שני שליש מהמכות מלאחריו ושליש מלפניו (מכות כג): במספר. (שם) ואינו נקוד במספר בפתיח תחת הבי"ת למד שהוא דבוק, לומר במספר ארבעים ולא ארבעים שלמים אלא מנין שהוא סוכס מגיע ומשלים לארבעים והן ארבעים חסר אחת שצריך למנות ולהזכיר במנין ולא שיאמר שלשים ותשעה [שפתי חכמים]: (ג) לא יוסף. אף שהתחיל להכותו בהיתר אמרה תורה לא יוסף מכאן אזהרה למכה את חבירו (כתובות לג). בחנם ומתחילתו באיסור שעובר בלא תעשה [שפתי חכמים]: ונקלה אחיד. כל היום קוראו רשע ומשלקה הרי הוא אחיד (ספרי): (ד) לא תחכם שור. (ספרי) דבר הכתוב צהווה והוא הדין לכל צהמה חיה ועוף ולכל מלאכה שהיא בדבר מאכל (ספרי) אם כן למה נאמר שור כיון דשור לאו דוקא, לכתוב רחמנא לא תרוש בחסימה ומתוך [שפתי חכמים] להזיז את האדם בדישו. משמע דוקא בשעת דישה אם כן (שם פט) יכול יחסמנו מבחוץ לפני שהוא מכניס השור לדוש ואחר כך יהא מותר לרוש כן בחסימה תלמוד לומר לא תחסום שור מכל מקום ולמה נאמר דיש לומר לך מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו וגדולו מן הארץ אף כל כיוצא בו יצא החולב והמגנן העושה גבינה והמחנך עושה חמאה (רש"י שבת צה). שאין גדולו מן הארץ יצא הלש והמקטף עורך וטח פני הבצק (רש"י ב"מ פט). שנגמרה מלאכתו לחלה, יצא הבדול צתמרים וצגרוגרות המפרידים לאחר שנתייבשו ונתקשרו זה עם זה [שפתי חכמים] שנגמרה מלאכתן למעשר (ספרי): (ה) כי ישבו אחים יחדו. מדכתיב ישבו מלמד

אֲחִים יִחַדּוּ וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין לוֹ לֹא־תִהְיֶה אֲשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָה יָבֵא עָלֶיהָ וּלְקַחְתָּהּ לְוֹלָאֵשָׁה וַיִּבְמָה: וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יִקּוּם עַל־שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל: וְאִם־לֹא יִחְפֹּץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת־יִבְמָתוֹ וְעִלְתָּהּ יִבְמָתוֹ הַשְּׂעֵרָה אֶל־הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יִבְמִי לְהִקְיָם לְאָחִיו שֵׁם

יִתְבוֹן אֲחִין בְּחָדָא וַיְמֹת חַד מִנְחֹן וּבַר לִית לֵה לֹא תְהִי אֶתְת מִתְנָא לְבָרָא לְגִבְר אוּחְרָן יִבְמָה יַעוּל עֲלֵה וַיִּסְבָּה לֵה לְאַנְתּוֹ וַיִּבְמָה: וְיִהִי בּוֹכְרָא דִי תֵלִיד יִקּוּם עַל שְׁמָא דְאֲחִוְהִי מִתְנָא וְלֹא יִתְמַחִי שְׁמֵה מִיִּשְׂרָאֵל: וְאִם לֹא יִצְבִי גִבְרָא לְמִסְבִּי יִת יִבְמָתָהּ וְתִסַּק יִבְמָתָהּ לְתַרַע בֵּית דִּינָא לְקַדָּם סְבִיא

רש"י

יחדו. המיומדים נחלה פרט לאחים מן האם: ובן אין לו. (שם כג:) עיין עליו בן או בת או בן הבן או בת הבן או בן הבת או בת הבת: (ו) והיה הבכור. גדול האחים הוא מינס אותה: אשר תלד. פרט לאילונית שאינה יולדת (יצמות שם): יקום על שם אחיו. זה שיינס את אשתו יכול נחלת המת נכסי אביו: ולא ימחה שמו. (שם כד.) פרט לאשת סריס ששמו מחוי: (ו) השערה. כתרגומו לתרע בית דינא:

עמרת רש"י

[גור אריה] (יצמות יז:) שהיתה להם ישיבה אחת בעולם פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו: יחדו. המיומדים נחלה שזה יורש את זה אם מת דהיינו אחים מן האב פרט לאחים מן האם שאין זה יורש את זה [שפתי חכמים]: ובן אין לו. "אין" כתיב עם יו"ד אף שמצינו אין בלי יו"ד כגון מאן יבמי (דברים כה ז) מאן בלעם (במדבר כב יד) אבל כאן כתב עם יו"ד כדי לדרוש (שם כג:) עיין עליו בן או בת או בן הבן או בת הבת או בן הבת או בת הבת דאם יש לו זרע בעולם אשתו פטורה מן היבום [מורחין]: (ו) והיה הבכור. גדול האחים הוא מינס אותה כלומר מצוה בגדול [שפתי חכמים]: אשר תלד. שתהא ראיה לילד [שפתי חכמים] פרט לאילונית שאינה יולדת (יצמות שם) ופטורה מן הייבום ומן החליצה [גור אריה]: יקום על שם אחיו. לא לקרוא לו שם כשם המת אלא [גור אריה] זה שיינס את אשתו יכול נחלת המת נכסי אביו וילפינן זאת מגזירה שוה [שפתי חכמים]: ולא ימחה שמו. (שם כד.) פרט לאשת סריס שלקה ממעי אמו ששמו מחוי ולא חולץ ולא חולצין את אשתו אבל סריס אדם שהיה לו שעת הכושר כן חולץ וחולצין את אשתו [מורחין]: (ז) השערה. כתרגומו לתרע בית דינא לשער בית דין, כי מושב הזקנים בשער בית דין ואינו כמו בשעריך תאכלנו שפירושו בעריך

וְחִימָר לֹא צָבִי יִבְמִי
 לְאֶקְמָא לְאַחוּהִי שְׁמָא
 בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבִי
 לְיִבְמוֹתַי: ה וְיִקְרוּן לֵה
 סְבִי קִרְתָּה וּיִמְלִלִין
 עִמָּה וּיְקוּם וְיִימַר לֹא
 רַעְנָא לְמִסְבָּה:
 ט וְתִתְקַרֵּב יִבְמִתָּה
 לְוֹתָה לְקָדָם סְבִיא
 וְתִשְׂרִי סִינָה מֵעַל
 רִגְלָה וְתִרְזַק בְּאַנְפּוּהִי
 וְתִתֵּב וְחִימָר כְּדִין
 יִתְעַבֵּד לִגְבַר דִּי לֹא
 יִבְנֵי יֵת בֵּיתָה דְאַחוּהִי:
 י וְיִתְקַרֵּי שְׁמָה בְּיִשְׂרָאֵל
 בֵּית שְׂרִי סִינָא: יא אָרִי
 יִנְצוּן גְּבָרִין פְּחָדָא גְּבַר
 וְאַחוּהִי וְתִתְקַרֵּב אֶתָּת
 חַד לְשׁוּבָא יֵת בְּעִלָּה
 מִיַּד מְחוּהִי וְתוֹשַׁטְמ

דברים כה כי תצא רמז
 בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבִה יִבְמִי: ה וְקִרְאוּ-לוֹ
 וְקִנְיֵ-עִירוֹ וְדִבְרוּ אֵלָיו וְעַמֵּד וְאָמַר
 לֹא חִפְצָתִי לְקַחְתָּהּ: ט וְנִגְשָׁה
 יִבְמֹתוֹ אֵלָיו לְעֵינַי הַזְּקֵנִים וְחִלְצָה
 נַעֲלוֹ מֵעַל רִגְלוֹ וּירָקָה בְּפָנָיו
 וְעִנְתָּה וְאָמְרָה כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ
 אֲשֶׁר לֹא-יִבְנֶה אֶת-בֵּית אָחִיו:
 י וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ
 הַנֶּעַל: ם יא כִּי-יִנְצוּ אַנְשִׁים יַחְדָּו
 אִישׁ וְאָחִיו וְקִרְבָּה אִשְׁתְּ הָאֶחָד
 לְהַצִּיל אֶת-אִשְׁתּוֹ מִיַּד מִכָּהוּ
 וְשִׁלְחָה יָדָהּ וְהַחְזִיקָה בְּמַבְשׂוֹי:

רש"י

(ח) ועמד. צעמידה: ואמר. (יבמות קו:) נלשון הקודש ואף היא דצריה נלשון הקודש: (ט) וירקה בפניו. (יבמות קו:) על גבי קרקע: אשר לא יבנה. מכאן למי שחלץ שלא יחזור ויבס דלא כתיב אשר לא בנה אלא אשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה: (י) ונקרא שמו בישראל וגו'. (שם) מנוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל: (יא) כי ינצו אנשים. (ספרי) סופן לנא לידי מכות כמו שנאמר מיד מכהו אין שלום יונא ממוך ידי מריבה:

עמדת רש"י

(ח) ועמד. צעמידה: ואמר. (יבמות קו:) נלשון הקודש דילפינן בגזירה שוה [שפתי חכמים] ואף היא דצריה נלשון הקודש: (ט) וירקה בפניו. מדלא נאמר תוך פניו [גור אריה] לכן פירושו (יבמות קו:) על גבי קרקע: אשר לא יבנה. מכאן למי שחלץ שלא יחזור ויבס דלא כתיב אשר לא בנה אלא אשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה: (י) ונקרא שמו בישראל וגו'. במעמד ישראל [שפתי חכמים] כי (שם) מנוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל וממילא יהיה הבית נקרא בית חלוץ הנעל [גור אריה]: (יא) כי ינצו אנשים. למה לי, לכתוב כי יכה איש את רעהו וגו' אלא ללמד מכח מצה ומריבה [גור אריה] (ספרי) סופן לנא

יב וְקִצְתָּהּ אֶת־כַּפֶּהָ לֹא תִחוּם
 עֵינֶיךָ: ס יג לֹא־יְהִיֶה לְךָ בְּכִיסֶךָ אֲבֹן
 וְאֲבֹן גְּדוֹלָה וְקִטְנָה: יד לֹא־יְהִיֶה לְךָ
 בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה וְקִטְנָה:
 טו אֲבֹן שְׁלֵמָה וְצַדֵּק יִהְיֶה־לְךָ אֵיפָה
 שְׁלֵמָה וְצַדֵּק יִהְיֶה־לְךָ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ
 יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יְהוּהָ
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: טז כִּי תֹעֵבֶת יְהוּהָ
 אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹהָ כָּל עֲשֵׂה
 עוֹל: פ מַפְטִיר יז זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עֲשֵׂה

ידה ותתקף בבית
 בהתתתה: יב ותקוץ ית
 ידה לא תחום עינך:
 יג לא יהי לך בכיסך
 מתקל ומתקל רבתיא
 ווערתא: יד לא יהי לך
 בביתך מכילא ומכילא
 רבתיא ווערתא:
 טו מתקליון שלמין
 דקשוט יהון לך מכילן
 שלמין דקשוט יהון לך
 בדיל דיורכון יומיד על
 ארעך דיין אלהך יהב
 לך: טז ארי מרחק קדם
 יי אלהך כל עבד אליו
 כל עבד שקר: יז הוי

רש"י

(יב) וקצתה את כפה. ממון דמי צטו הכל לפי המצוי והמתצוי או אינו אלא ידה ממש נאמר כאן
 לא תחום ונאמר להלן צעדים וזממין (לעיל יט כא) לא תחום מה להלן ממון אף כאן ממון: (יג) אבן
 ואבן. משקלות: גדולה וקטנה. (ספרי) גדולה שהיא כמחשת את הקטנה שלא יהא נוטל בגדולה ומחזיר
 בקטנה: (יד) לא יהיה לך. אם עשית כן לא יהיה לך כלום: (טו) אבן שלמה וצדק יהיה לך. אם
 עשית כן יהיה לך הרבה (ספרי): (יז) זכור את אשר עשה לך. אם שקרת צמדות וצמקות הוא דואג
 מן גרוי האויב שנאמר (משלי יא א) מאזני מרמה תועבת ה' וכמיצ צמריה צא וזון וצא קלון (תנחומא):

עטרת רש"י

לידי מכות כמו שנאמר מיד מכהו אין שלום יוצא מחוך ידי מריצה: (יב) וקצתה את
 כפה. ממון דמי צטו הכל לפי המצוי והמתצוי או אינו אלא ידה ממש נאמר כאן לא
 תחום ונאמר להלן צעדים וזממין (לעיל יט כא) לא תחום מה להלן ממון אף כאן ממון:
 (יג) אבן ואבן. משקלות ולא סתם אבנים דאין אסור שיהיה לו [שפתי חכמים]: גדולה
 וקטנה. כגון ששניהם ממין משקל אחד ליטרא או חצי ליטרא וכיוצא בזה שאז [מורחן]
 (ספרי) גדולה שהיא כמחשת את הקטנה שלא יהא נוטל בגדולה ומחזיר בקטנה: (יד) לא
 יהיה לך. לך למה לי, לא יהיה בכיסך אבן ואבן מיבעי ליה ומתוך שכתב לא יהיה לך
 להגיד [שפתי חכמים] אם עשית כן לא יהיה לך כלום: (טו) אבן שלמה וצדק יהיה לך.
 "יהיה לך" דבוק עם מה שכתוב אחריו לומר [מורחן] אם עשית כן יהיה לך הרבה (ספרי):
 (יז) זכור את אשר עשה לך. אם שקרת צמדות וצמקות הוא דואג מן גרוי האויב

דְּכִיר יְתֵי דֵי עֵבֶר לְךָ
 עֲמֹלֵק בְּאַרְחָא בְּמִפְקֻבּוֹן
 מִמְצָרִים: יח דֵי עֲרַעְדָּ
 בְּאַרְחָא וְקִטְל בְּךָ כָּל
 דְּהוּוּ מִתְאַחֲרִין בְּתַרְךָ
 וְאֵת מְשֻׁלְהֵי וְלֹאֵי וְלֹא
 דְּחַל מִן קְדָם יי: יט וְיֵהִי
 בְּךָ יְנִיחַ יי: אֱלֹהֵךָ לְךָ
 מִכָּל בְּעָלֵי דְבְּכֵךָ
 מִסְּחֹר סְחֹר בְּאַרְעָא דֵי
 יי: אֱלֹהֵךָ יֵהֵב לְךָ
 אֲחֻסְנָא לְמִירְתָּהּ תִּמְחִי
 יְתֵי דּוֹכְרָנָא דְעֲמֹלֵק
 מִתְחֹת שְׁמַיָּא לָא
 תִּתְנַשִּׁי: פ פ פ

לְךָ עֲמֹלֵק בְּדַרְךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם:
 יח אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדַרְךְ וַיִּזְנֶב בְּךָ כָּל־
 הַנְּחַשְׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאֶתְּהָ עֵיף וַיִּגַע
 וְלֹא יָדָא אֱלֹהִים: יט וְהָיָה בְּהֵנִיחַ
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ | לְךָ מִכָּל־אֵיבֶיךָ
 מִסְּבִיב בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ
 נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת־
 זְכַר עֲמֹלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא
 תִשְׁכַּח: פ פ פ

רש"י

(יח) אשר קרך בדרך. לשון מקרה. דבר אחר לשון קרי וטומאה שהיה מטמאן במשכב זכור. דבר אחר לשון קור וחוס לנגן והפשיך מרמיחתך שהיו כל האומות יראים להלחם בכס וצא זה והתחיל והראה מקום לאחרים. משל לאמנטי רוחמת שאין כל צריה יכולה לירד צמוכה צא בן צליעל אחד קפץ וירד לתוכה אף על פי שנוכה הקרה אותה בפני אחרים: ויזנב בך. מכת וזנ חותך מילות וזרק כלפי מעלה: כ"ד הנחשלים אחריך. חסרי כח מחמת חטאם שהיה הענן פולטן: ואתה עיף ויגע. עיף צלמא דכתיב (שמות יז ג) ויזמא שם העם למים וכתיב אחריו וינא עמלק: ויגע. בדרך: ג"א ירא. עמלק אלהים מלהרע לך (תנחומא): (יט) תמחה את זכר עמלק. (שמואל א טו ג) מליש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה שלא יהא שם עמלק זכר אפילו על הנהמה לומר צהמה זו משל עמלק היתה (תנחומא): חסלת פרישת כי תצא

עטרת רש"י

שנאמר (משלי יא א) מאזני מרמה תועבת ה' וכתיב צתריה צא איש זדון ויבא קלון (תנחומא) רצה לומר בא האויב ויתגרה בך מלחמה ויהיה לך לקלון [שפתי חכמים]: (יח) אשר קרך בדרך. לשון מקרה. דבר אחר לשון קרי וטומאה שהיה מטמאן במשכב זכור. דבר אחר לשון קור וחוס כלומר לנגן והפשיך לשון מים פושרין מרמיחתך שהיו כל האומות יראים להלחם בכס וצא זה והתחיל והראה מקום לאחרים. משל לאמנטי רוחמת שאין כל צריה יכולה לירד צמוכה צא בן צליעל אחד קפץ וירד לתוכה אף על פי שנוכה הקרה הראה אותה קר בפני אחרים [שפתי חכמים]: ויזנב בך. מכת וזנ חותך מילות וזרק כלפי מעלה כלומר שהטיח דברים כלפי מעלה לומר מצוה שצוית לעמך ישראל מה הועילה להם [שפתי חכמים]: כ"ד הנחשלים אחריך. כמו נחלשים כמו כבש כשב שמלה שלמה חסרי כח מחמת